

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від «_____» _____ 2024 р.
Завідувач кафедри Олександр РЕБРІЙ
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
СТРАТЕГІЇ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ
НАЗВ КВАЗІ-РЕАЛІЙ ТА ГРАФОНІВ
(на матеріалі роману «Гаррі Поттер і напівкровний принц» Джоан Роулінг)

Виконавець:

студентка: II курсу магістратури,
групи АМП-61

Северін Маргарита Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Мартинюк Алла Петрівна,

доктор філол. наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2024 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2024

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Фентезі як об'єкт художнього перекладу	6
1.1. Історія жанру фентезі	6
1.2. Категорії жанру фентезі	9
1.3. Труднощі перекладу роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц»... 10	
1.4. Проблеми перекладу квазіреалій	15
1.5. Проблеми перекладу квазідіалектів	22
Висновки за розділом 1	26
РОЗДІЛ 2. ВІДТВОРЕННЯ СВІТУ ФЕНТЕЗИ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ «ГАРРІ ПОТТЕР І НАПІВКРОВНИЙ ПРИНЦ»	28
2.1. Переклад назв квазіреалій.....	28
2.1.1. Формальні способи перекладку назв квазіреалій.....	28
2.1.2. Змістові способи перекладу назв-квазіреалій.....	34
2.1.2.1. Переклад назв-слів.....	34
2.1.2.2. Переклад назв-словосполучень.....	37
2.1.2.3. Переклад назв-абревіатур	41
2.2. Переклад особливостей мовлення персонажів світу фентезі.....	42
2.2.1. Переклад квазідіалектів і своєрідної вимови.....	42
2.2.2. Зміна стилю/регістру мовлення у перекладі.....	45
Висновки за розділом 2	46
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
SUMMARY	57

ВСТУП

Переклад фентезійної літератури є важливим аспектом сучасної перекладацької діяльності, оскільки цей жанр набув великої популярності в усьому світі. Жанр фентезі є одним з наймолодших жанрів у літературі, тому особливості перекладу даного жанру не є глибоко дослідженими. Унікальність вигаданих світів, з особливими законами, істотами, явищами та елементами створює виклики для перекладачів, адже вони повинні не лише передати зміст оригіналу, а й зберегти його атмосферу, авторський стиль автора та стилістику твору. Один із ключових аспектів перекладу фентезі – це передача вигаданих реалій та культурних конотацій, які часто не мають прямих аналогів у мові перекладу. Це вимагає від перекладача не тільки лінгвістичної майстерності, а й здатності творчо підходити до перекладу нових слів і понять, щоб зберегти логіку та внутрішню структуру вигаданого світу. Ще однією складністю є відтворення мовної гри, що включає незвичні імена, заклинання або квазіреалії, які можуть мати глибокий символічний зміст або подвійне значення. Перекладачі повинні враховувати ці нюанси, щоб не втратити важливих аспектів сюжету та характеру героїв. Додатково, через популярність фентезі, переклад таких творів часто стає основою для подальшої адаптації (кіно, серіали, ігри), тому важливо забезпечити високу якість перекладу, яка б відповідала очікуванням різних аудиторій.

Актуальність дослідження перекладу фентезійної літератури пояснюється зростанням інтересу до цього жанру серед читачів різних країн, що спричиняє потребу у високоякісних перекладах.

Об'єктом дослідження є англо-українському художній переклад назв квазіреалій та графонів в романі «Гаррі Поттер і напівкровний принц» Джоан Роулінг.

Предметом дослідження є стратегії та способи перекладу назв квазіреалій (магічних предметів, імен персонажів та вигаданих істот) та графонів (відображення особливостей мови персонажів).

Метою дослідження є виявлення перекладацьких викликів і стратегій їх подолання при перекладі назв квазіреалій та графонів з акцентом на збереженні культурної та емоційної автентичності тексту.

Завданнями дослідження є

- дати визначення жанру фентезі;
- дослідити конститутивні риси жанру фентезі;
- вивчити історію та розвиток жанру фентезі;
- висвітлити категорії жанру фентезі;
- розглянути ключові аспекти перекладу фентезійної літератури як окремого жанру;
- виявити труднощі перекладу роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц»;
- розкрити проблеми перекладу квазіреалій;
- з'ясувати проблеми перекладу квазідіалектів;
- розробити класифікацію способів/трансформацій англо-українського перекладу назв квазіреалій та графонів;
- здійснити перекладознавчий аналіз способів досягнення комунікативної успішності англо-українських перекладів назв квалі-реалій та графонів.

Матеріалом дослідження є оригінальний англomовний текст роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» видавництва «Bloomsbury» та його український переклад здійснений В. Морозовим, надрукований у видавництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА».

У ході нашого дослідження були використані такі **методи**:

- метод порівняння був використаний під час порівняння оригінального англomовного тексту та його українського перекладу;
- стилістичний аналіз став у нагоді для дослідження стилю автора та способів його передачі у перекладі;
- семантичний аналіз був використаний для дослідження значення вигаданих термінів та їх адаптації у перекладі;

- культурологічний підхід знадобився для вивчення впливу культурного контексту на переклад фентезійних елементів;
- контекстуальний аналіз став у нагоді для дослідження, як контекст (історичний, соціальний, літературний) впливає на вибір перекладацьких рішень;
- морфологічний аналіз був використаний на етапі вивчення структури нових слів або термінів у фентезі та їх відповідних перекладів.

Наукова новизна дослідження полягає в розробленні класифікації способів англо-українського перекладу назв квазіреалій та графонів та здійсненні перекладознавчого аналізу способів досягнення комунікативної успішності англо-українських перекладів назв квалі-реалій та графонів на прикладі роману Джоан Роулінг «Гаррі Поттер та напівкровний принц».

Практичне значення результатів полягає у тому, що дані результати можуть знайти практичне застосування у професійній діяльності перекладачів, які працюють із художніми фентезійними текстами, що містять квазіреалії, графони, а також специфічні культурні та стилістичні елементи. Отримані дані можуть слугувати основою для створення методичних рекомендацій щодо перекладу вигаданих елементів у літературі фентезі, сприяючи підвищенню якості перекладу таких творів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було викладено у тезах під назвою «Когнітивно-комунікативний аспект відтворення світу фентезі в англо-українських перекладах», поданих до друку у збірці матеріалів «Міжнародної конференції з актуальних проблем лінгвістики та дидактики «Мислення – мова – мовлення», яка відбулася 11-12 жовтня 2024 р. За результатами дослідження підготовлена стаття.

РОЗДІЛ 1

ФЕНТЕЗІ ЯК ОБ'ЄКТ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Історія жанру фентезі

Фентезі – це сучасний жанр мистецтва, основними елементами якого є вигаданий світ, магія, чарівні істоти та надприродні елементи. Цей жанр представлений у різних формах мистецтва: літературі, кінематографі, відеоіграх, живописі та ін.

Кожен науковець по-своєму тлумачить термін «фентезі», надаючи цьому визначенню особистого значення, що дозволяє сформуванню певної групи творів, характерних для цього жанру, і створити власне уявлення про його витoki [11, с. 179].

Слово «fantasy» походить від грец. *phantasia*, що означає «уявлення» або «фантазія». Кембриджський словник пропонує таке визначення даного терміну: «a type of story or literature that is set in an imaginary world, often involving traditional myths and magical creatures and sometimes ideas or events from the real world, especially from the medieval period of history» [20] – «тип історії або літератури, що розгортається у вигаданому світі, часто включаючи традиційні міфи та магичних істот, а іноді також ідеї чи події з реального світу, особливо із середньовічного періоду історії». Оксфордський словник визначає це слово як «a type of story that is set in a world, or a version of our world, that does not really exist and involves magic, monsters, etc» [29] – «тип історії, яка відбувається у світі або версії нашого світу, що насправді не існує, і включає магію, монстрів тощо».

Американський письменник Лестер дель Рей дає наступне визначення жанру *fantasy*: він вважає, що *fantasy* в деякому розумінні – мати фантастики, тобто від цього жанру пізніше виникли інші відгалуження, такі як наукова фантастика (*science fiction*), чорна фантастика (*macabre science fiction*) та інші [3, с. 447].

Літературний критик К. Н. Менлав визначає жанр фентезі як «вимисел, що викликає подив і містить суттєвий та невід'ємний елемент надприродних або неможливих світів, істот чи предметів, з якими смертні персонажі в історії або читачі стають хоча б частково знайомими» [21, с. 200].

Хоча фентезі та наукова фантастика мають спільні риси, такі як альтернативні реальності та наявність надприродних елементів, ці два жанри суттєво відрізняються. У жанрі фентезі світ зазвичай повністю вигаданий, хоча він може мати схожість із реальним. Натомість наукова фантастика спирається на реальний світ, додаючи до нього науково обґрунтовані або спекулятивні елементи. У науковій фантастиці основна увага зосереджена на науці та новітніх технологіях, тоді як у фентезі центральну роль відіграє магія. Важливо розрізняти «фентезі» та «науково-фантастичний роман», оскільки вони мають різні цілі. Фентезі занурює у псевдоміфологічний світ, відроджуючи духовність, тоді як науково-фантастичний роман має дидактичні завдання, що не пов'язані з духовним переродженням. Фентезі базується на неоміфі, тоді як науково-фантастичний роман спирається на наукові відкриття. По-третє, фентезі не дотримується логічної достовірності, використовує магічні елементи, тоді як наукова фантастика ґрунтується на наукових принципах. Події у фентезі часто відбуваються в минулому, тоді як науково-фантастичний роман зазвичай переносить читача у майбутнє [3, с. 442–443].

Вважається, що літературний жанр фентезі почав формуватися на початку 20 ст., хоча певні фентезійні елементи можна помітити ще раніше. Корені фентезі можна простежити у більш ранніх формах: легендах, міфології, епічних поемах, оповіданнях. Наприклад, такі твори як «Одісея» Гомера та «Беовульф і Пісня про Роланда» містили елементи фентезійного жанру: елементи магії, чудовиськ та божественного втручання. У 19 ст. готична література, така як «Франкенштейн» Мері Шеллі або «Дракула» Брема Стокера, також включала надприродні елементи, хоча більше зосереджувалася на темі страху і жаху. Однак цей період підготував ґрунт для фентезі, як самостійного жанру. Першим фентезійним романом вважається роман шотландського письменника Джорджа

Макдональда «Фантасти», опублікований у 1858 році, який став раннім прикладом жанру фентезі. Однак однією з найвпливовіших фігур у становленні жанру фентезі є Дж. Р. Р. Толкін завдяки своєму фентезійному роману «Володар перстнів» [28, с. 5, 14, 16, 19].

У роботі Ен Свінфен «In defence of fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature since 1945» зазначається: «Толкін зробив фентезі "респектабельним". З часу публікації «Володаря перстнів» британські та американські письменники з серйозною метою знову отримали можливість використовувати жанр чудесної літератури, якого вони не могли застосовувати відтоді, як зріс і домінував реалістичний роман» [33, с. 1]. Після успіху Толкіна, жанр фентезі почав розвиватися в різних напрямках. Фентезі також розширилося на інші сфери мистецтва, включаючи кінематограф і відеоігри. Екранізації творів Толкіна, такі як «Володар перстнів» та «Гобіт», а також «Хроніки Нарнії» К. С. Льюїса, стали надзвичайно популярними. Відеоігри, такі як «The Elder Scrolls» або «The Witcher», теж побудовані на основі вигаданих світів і магічних елементів, дозволяючи гравцям взаємодіяти з фентезійними світами, впливаючи на розвиток сюжету. Фентезі є не тільки жанром розваг, але також засобом для дослідження важливих соціальних та філософських питань. У творах фентезі часто порушуються теми влади, моральної відповідальності, природи добра і зла, а також проблеми расизму та гендерної нерівності. Ці питання особливо помітні в сучасних фентезійних романах, таких як «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз або «Темна вежа» Стівена Кінга. У романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер та напівкровний принц» піднімається низка важливих тем: добро і зло, цінність дружби та людських відносин, тема відповідальності та вибору, смерті і втрати, знань і освіти, та багато інших, що робить даний роман глибоким твором, що ставить складні запитання перед читачами і стимулює до роздумів про моральні, соціальні та філософські аспекти життя.

1.2. Категорії жанру фентезі

Багато критиків класифікують фентезі на дві основні категорії: «високе» (high) і «низьке» (low). «Високим» вважається фентезі, що відбувається у повністю вигаданому світі, який кардинально відрізняється від реального, і насичений міфічними істотами та магічними персонажами. Реальний світ може бути або згаданий як паралельний, або взагалі не враховуватися, тобто не існувати в сюжеті. Прикладами «високого фентезі» є «Володар перстнів» Толкіна та «Відьмак» Сапковського. Більшість епічного фентезі також відноситься до категорії «високого», тому ці терміни часто вживаються як синоніми. «Низьким» фентезі називають твори, в яких фантастичні події відбуваються у реальному світі або дуже схожому на нього. У світі «низького» фентезі люди не вірять у магію, а події представлені як «неможливе диво», відоме лише «обраним», що робить його ближчим до магічного реалізму [8, с. 134].

Лестер дель Рей пропонує увазі читача докладну класифікацію жанру фентезі. Він виділяє п'ять категорій жанру: епічне, героїчне, розповіді жахів, гумористичне фентезі та фантастична чудасія [3, с. 447–450].

Епічне фентезі представляє собою масштабні історії, які часто включають грандіозні битви між силами добра і зла. Яскравими прикладами цього жанру є «Володар перстнів» Дж. Р. Р. Толкіна та «Пісня льоду й полум'я» Джорджа Р. Р. Мартіна.

Героїчне фентезі фокусується на пригодах одного або кількох героїв, які повинні пройти через випробування, здобути славу або захистити своїх близьких.

Розповіді жахів містять елементи надприродного, що викликають страх або відчуття загрози. Цей піджанр часто спирається на теми темної магії та злих істот; прикладом може слугувати «Дракула» Брема Стокера.

Гумористичне фентезі пропонує веселий погляд на магію та все надприродне (оповідання Т. Сміта, Г. Тернера, Р. Хьюза). Тут часто

зустрічаються незвичні елементи, такі як привид, який боїться людей, сучасний вампір, що працює охоронцем у банку крові, або біс, який намагається хитрощами заманити душу грішника до раю. Прикладом є трилогія Л. Спрегга та Ф. Претта «Недипломований чародій».

П'ята категорія за Лестером дель Рей – «фантастична чудасія» – це твори, в яких немає чистого елемента фентезі, але присутня якась фантастична істота чи подія. Наприклад, «Аліса в Країні чудес» Льюїса Керрола.

Згодом до класифікації Лестера дель Рей додали дитяче фентезі, яке створене для дітей і часто має простіші сюжети, де магія та надприродні істоти є частиною світу, але без складних або темних елементів. Прикладом такого фентезі можуть слугувати «Хроніки Нарнії» К. С. Льюїса.

Окремо також виділяють філософське та історичне фентезі [3, с. 447–450].

Роман Дж. Роулінг «Гаррі Поттер та напівкровний принц» має ознаки декількох піджанрів фентезі. Ця серія романів складається із семи частин. Перші книги можна віднести до дитячого фентезі, хоча серія розвивається до більш зрілих тем у пізніших книгах. «Гаррі Поттер та напівкровний принц» також виводить на передній план питання дорослішання, зміни перспектив героїв та заглиблення у психологічні аспекти вибору й долі, що відрізняє його від суто дитячих фентезійних творів. У більшій мірі – це героїчне фентезі, оскільки Гаррі Поттер та його друзі виступають як герої, які протистояють великому злу. Серія також містить елементи фантастичної чудасії, де магія є невід'ємною частиною життя чарівників та епічного фентезі, бо у кінці серії бачимо грандіозну битву між добром і злом. Роман Дж. Роулінг «Гаррі Поттер та напівкровний принц» має риси «високого» та «низького» фентезі. Події даного роману відбуваються у повністю магічному світі, де світ людей існує паралельно, але магічний світ схожий на наш. Хоча багато аспектів світу Гаррі Поттера мають місце в реальному світі, магічні елементи часто є непомітними або ховаються від звичайних людей. У романі «Гаррі Поттер та напівкровний принц» є чітке протистояння між добром і злом, яке є центральною темою усієї серії. Це характерно для «високого фентезі», де часто представлено грандіозну

боротьбу за владу або контроль над магічними світом. Через це складно сказати, до якого саме типу належить даний роман.

1.3. Труднощі перекладу роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц»

Жанр фентезі відрізняється складною структурою світу, що вимагає детального опису його елементів. Однією з ключових особливостей цього жанру є велика кількість okazіоналізмів, реалій та власних імен. Під час перекладу таких текстів важливо звертати увагу на реалії наукової фантастики, які називають квазіреаліями – словами (фразами), що стосуються творів наукової фантастики і описують елементи вигаданого світу [35, с. 153]. Вигадані світи часто потребують створення нових термінів або назв. Часто в фентезі використовуються каламбури, гри слів та інші мовні прийоми, що можуть втратити свою суть під час перекладу. Можна сміливо сказати, що у творах фентезі є все. Тут і наявність магії, як прояв присутності Надприродного, і гуманізм, та саможертвність головних героїв, і існування незнаних досі художніх континуумів, і навіть приховані підказки про те, як вирішити проблеми в нашій реальності та в нашому часі. Перерахувати все неможливо, оскільки автору-фантасту дається необмежена свобода у використанні найрізноманітніших способів показу реалій фантастичного світу. І не останнє місце в цій системі авторського світу займають саме оніми. Тому найбільшу важливість набувають адекватні переклади творів, на-писаних у жанрі фентезі [6, с. 307]. Перекладач має знайти відповідники, які зберігали б не тільки значення, але й гру слів. У фентезі важливо не тільки передати зміст, але й зберегти стиль і тон автора, які часто є ключовими для сприйняття тексту.

Фентезі – це авторська реальність, в якій немає обмежень. Кожен автор створює свою міфологію, визначає власні правила і адаптує відомі істоти, як-от ельфи та гноми, що в кожному творі можуть виглядати і поводитися по-різному.

Хоча цей світ може бути пов'язаний із реальним, елементи «переміщення крізь час і простір» більше характерні для наукової фантастики.

Ще однією особливістю фентезі є пантеїзм, де практично все має душу або життя, що тісно пов'язане з природою. На відміну від іронічного стилю Гоголя, де предмети «живуть» своїм життям, у фентезі це сприймається серйозно: природа активно взаємодіє з героями, допомагаючи або заважаючи їм у їхніх подорожах.

Герої фентезі, незалежно від їхнього розміру чи походження, можуть проявляти особистий героїзм і хоробрість, що підносить їх над іншими персонажами, навіть якщо вони, як маленький хоббіт у Толкіна, залишаються смертними істотами.

Час і простір у фентезі представлені як динамічний лабіринт, що постійно змінюється. Цей суб'єктивний вимір є духовним і формується всіма учасниками дії, включаючи читача [3, с. 452–453].

Фентезійна література має особливий ефект іноземності як для читачів оригіналу, так і для читачів перекладу. Це пов'язано з культурною відстанню: інформація в тексті повинна узгоджуватися з моделлю реальності в свідомості читача. Читачі літературних творів готові сприймати елементи, що контрастують з їхньою реальністю, як частину історії.

Крістіан Норд виділяє три види культурної відстані в перекладі:

1. Текстовий світ повністю відповідає реальності культури джерела.
2. Текстовий світ не відповідає реальності, і автор надає явні описи.
3. Текстовий світ відповідає реальності, але з явними посиланнями на інший час або місце.

Наприклад, деякі частини серії Гаррі Поттера розгортаються в Лондоні, що добре відомо значній частині аудиторії оригінального тексту, але чарівний світ і Гогвортс, школа чаклунства, знаходяться в невідомій локації з правилами та істотами, які не відомі ні читачам джерела, ні читачам цільового тексту.

Для перекладачів жанру фентезі знання культурного та історичного контексту є важливим, адже багато творів базуються на реальних історичних подіях. Для успішного перекладу перекладачі повинні бути знайомими з жанровими умовами і читати інші фентезійні романи. Перекладаючи фентезійні твори, вони створюють міст не лише між культурами, але й між фантастичним світом і реальністю, що потребує креативності та терпіння [18, с. 30–31].

У літературі імена часто мають складнішу роль, ніж просто позначення персонажів. Розрізняють денотативні імена, які вказують на конкретну сутність, та коннотативні, що слугують синонімами своїх описів. Власні імена поділяються на чотири групи залежно від контексту: люди, місця, предмети та тварини. Чим більше символічного навантаження має ім'я, тим більше потреби в його перекладі [23, с. 9].

Переклад роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» може стати викликом для перекладачів через велику кількість okazionalizmів, аббревіатур та специфічних діалектів, що вимагають особливого підходу. Імена персонажів і магічних істот у серії мають глибокі значення та гру слів. Дж. К. Роулінг зазвичай обирає імена, які відображають сутність персонажа або його роль у сюжеті. Багато імен персонажів і магічних істот мають відсилки до міфології, астрономії або приховане значення. Деякі імена мають іронічний підтекст, підкреслюючи протиріччя між ім'ям і характером персонажа. Ще однією перекладацькою трудностю може стати переклад назв заклинань та зілля. На своєму офіційному вебсайті Дж. К. Роулінг відповідає на одне з найпоширеніших питань, що стосується назв заклинань і зілля в її творах. Вона зазначає, що «багато з них є вигаданими, проте деякі мають історичне коріння, наприклад, *Avada Kedavra*, що походить з давніх заклинань, схожих на *абракадабра*». Також Роулінг використовувала псевдолатинь і вносила зміни в архаїчні слова, щоб створити унікальну магічну лексику. У перекладі важливо зберегти звучання та асоціації, що виникають при їх вживанні [24].

М. Бережна у своїй роботі «Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв зазначає, що «при утворені значущого імені перекладач повинен пам'ятати,

що це своєрідний троп, рівнозначний певною мірою метафорі і порівнянню, який використовується в стилістичних цілях для характеристики персонажа чи соціального середовища. Значущі імена утворює автор з певною метою, спираючись на існуючі в ономастиці традиції і моделі» [1, с. 64].

У роботі О. В. Ребрія «Сучасні концепції творчості у перекладі» зазначається, що «творчість у передачі власних назв починається в той момент, коли перекладач зустрічається з так званими смисловими (значущими, промовистими, номінативно-характеристичними) іменами та прізвиськами», адже тут «виникає перекладацька проблема, пов'язана з аналізом сутності та функцій значущих імен в тексті та способом їхнього відтворення в оригіналі» [13, с. 187]. Антропоніми, особливо ті, які мають смислове або символічне значення, створюють додаткові труднощі для перекладача. Це стосується як вигаданих імен, так і назв, що містять культурні або історичні підтексти. Наприклад, у серії романів Дж. Роулінг про Гаррі Поттера, багато імен персонажів мають глибокий смисловий підтекст, що відображає їхню сутність і роль у творі. Ім'я Волдеморт, наприклад, складається з французьких слів “vol” (політ) і “de mort” (смерть), що символізує його прагнення до безсмертя та темну природу. При перекладі важливо зберегти цей підтекст. У романах Дж. Роулінг, перекладач Віктор Морозов використовував різні підходи до передачі значущих імен, іноді залишаючи їх без змін, а іноді шукаючи локалізовані відповідники, які б відображали оригінальну семантику, як-от «Слизоріг» замість “Slughorn”, що зберігає метафоричний образ і натяк на слизняків.

Стиль Дж. К. Роулінг включає елементи гумору, іронії та сарказму, які можуть бути важко перекладені. Перекладачеві потрібно знайти способи передати не лише зміст, а й емоційний заряд та атмосферу тексту, зберігаючи при цьому динаміку діалогу та опису. У романі різні персонажі використовують різні мовні стилі та діалекти, що додає глибини їх характеристичності. Мова деяких персонажів містить специфічні вирази та особливості. Наприклад, мова таких персонажів, як Герміона Грейнджер, відображає її освіченість і впевненість, тоді як мова Гегріда, з його простими і прямолінійними висловлюваннями,

підкреслює його добродушність і безпосередність. Переклад цих нюансів вимагає творчого підходу, щоб передати їхню унікальність.

Отже, переклад «Гаррі Поттер і напівкровний принц» є складним завданням, що вимагає від перекладача не лише знання мови, але й глибокого розуміння культурних контекстів, мовних нюансів та стилю автора. Успішний переклад здатен зберегти магію оригіналу, дозволяючи читачам з інших країн поринути у світ Гаррі Поттера так само, як це роблять читачі його рідної мови.

1.4. Проблеми перекладу квазіреалій

У монографії О. В. Ребрія «Сучасні концепції творчості у перекладі» вказано, що «квазіреалії – лексичні одиниці на позначення об'єктів, створених авторською уявою для характеристики вигаданого (казкового або фантастичного) світу, в якому відбуваються змальовані в художньому творі події» [13, с. 182]. «Оскільки реалії є одиницями, які позначають явища культури, то квазіреалії можна вважати одиницями, які позначають явища «альтернативної культури», створеної власне автором фантастичного твору» [16, с. 193].

Отже, квазіреалії трактуються як культурні явища вигаданих світів – у літературі жанрів фентезі та фантастики, де реалії виконують вирішальну і жанротворчу роль. Завдяки цим елементам автор формує новий, ірреальний та самостійний світ, який відображає його унікальне авторське сприйняття та розуміння дійсності [7, с. 124].

У вигаданих контекстах ірреалії виконують роль культурних якорів, що створюють як явні, так і неявні посилання, які можуть визначати вигадану культуру на кількох різних рівнях одночасно (про це буде розказано далі). Ірреалії можуть пов'язувати текст з певним жанром або вже існуючим вигаданим світом, а також допомагати визначити вигаданий світ у відношенні до реального світу або інших вигаданих світів. Вони також можуть встановлювати чіткі межі між нашим світом та іншими вигаданими світами

(наприклад, дві місяці, відсутність суші, згадка про минулий апокаліпсис) [26, с. 126].

У роботі М. В. Рудіної «Реалії у творах фантазійного змісту та труднощі їх перекладу» зазначається, що квазіреалії, подібно до культуронімів, можна розділити на три основні категорії:

1) ксеноніми – це терміни або словосполучення, які не мають аналогів у вихідній мові й не потребують змін у мові перекладу. Цей тип квазіреалій зазвичай не впливає на формування фантастичного образу у читача, а лише передає певний зміст. Основні способи передачі таких реалій включають транскрипцію, транслітерацію та графічне перенесення, що означає автоматичне перенесення звукової або графічної форми квазіреалії з однієї мови в іншу.

2) поліоніми – це терміни або словосполучення, які грають важливу роль у формуванні образу фантастичної реальності у читача. Ці квазіреалії діляться на: а) квазіреалії другого порядку, що мають явну внутрішню форму і перекладаються шляхом калькування; б) квазіреалії третього порядку, які мають приховану внутрішню форму і можуть бути перекладені за допомогою функціонального аналога або шляхом створення нових термінів у перекладі.

3) ідіоніми – це слова, які не присутні в оригінальному тексті і є власним винаходом перекладача. У випадку таких реалій зазвичай використовуються методи контекстуального або описового перекладу, а також прийом опущення, коли певні елементи не відображаються в перекладі [16, с. 193–194].

Переклад квазіреалій є складним завданням для перекладача, оскільки ці терміни не мають прямих відповідників у мові перекладу та тісно пов'язані з культурними, світоглядними й жанровими особливостями оригінального тексту. Функціональне призначення квазіреалій у жанрі фентезі є надзвичайно широким, оскільки вони виконують роль у відтворенні просторово-часової структури вигаданого світу, створенні місцевого колориту та історичної атмосфери, а також мають символічне й асоціативне значення [17, с. 171].

Переклад квазіреалій, зокрема власних імен, завжди викликав дискусії серед перекладознавців. Існують різні підходи: від залишення імен у їхньому оригінальному вигляді, до їх незначної адаптації для кращого звучання в мові перекладу (нейтралізація), або ж повна зміна для відповідності мовним особливостям цільової аудиторії (натуралізація) [25, с. 26].

У теорії перекладознавства квазіреалії відносять до безеквівалентної лексики. Основними способами їхнього перекладу в художніх текстах є елімінування лінгво- та соціокультурної лакунарності (тобто усунення лінгвістичних та соціокультурних прогалин, що можуть виникнути під час перекладу), транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад, пряме включення (використанні оригінального написання англійського слова в українському тексті) [9, с. 76].

Відтворення безеквівалентної лексики під час перекладу стає творчим процесом з трьома складовими. Специфіка цього процесу полягає в тому, що перекладач одночасно: 1) інтерпретує лексичну одиницю (творчість у вигляді тлумачення); 2) ухвалює рішення щодо вибору методу перекладу (творчість, що виявляється в мовній та стратегічній варіативності); 3) створює відповідний термін в іншій мові (творчість, яка проявляється у власному мовотворенні) [13, с. 217].

У романі «Гаррі Поттер та напівкровний принц» можна виділити такі типи квазіреалій: 1) квазіреалії-оказіоналізми (*Hogwarts, Quidditch, Muggle*); 2) аббревіатури (*D.A.D.A – захист від темних мистецтв*); 3) квазіреалії-топоніми, квазіреалії-антропоніми, назви вигаданих предметів та імена істот (*Grimmauld Place – площа Гримо, Sirius Black – Сіріус Блек, Khigh Bus – Лицарський автобус, Wrackspurt – Руйносмик*).

Проаналізувавши переклад роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» було з'ясовано, що перекладач роману В. Морозов найчастіше застосовує транслітерацію (*Sirius Black – Сіріус Блек*), транскрипцію (*Stan Shunpike – Стен Шанпайк*), пошук варіативного відповідника (*The Burrow – Барліт*) та

калькування (*Time-Turners – часовороту*). Було зафіксовано й багато інших прийомів, зокрема:

- адаптивну транслітерацію;
- адаптивну транскрипцію;
- адаптивне транскодування;
- створення у перекладі слів-оказіоналізмів;
- стилістичну адаптацію;
- описовий переклад;
- цілісне переосмислення;
- смисловий розвиток;
- культурну адаптацію.

«Транскрипція і транслітерація – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер мови перекладу. Під час транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а під час транслітерації його графічна форма (літерний склад)» [12, с. 64]. Прикладом транскрипції у романі є *Stan Shunpike – Стен Шанпайк*, а прикладом транслітерації – *Azkaban – Азкабан*. Перевагою транслітерації як методу перекладу безеквівалентної лексики є її надійність, оскільки, передаючи нове або малозрозуміле слово, перекладач відтворює лише його графічний або фонетичний вигляд. Значення такого слова зазвичай стає зрозумілим через контекст, що дозволяє перекладачу уникнути необхідності пояснювати нове поняття і ризикувати його неправильною інтерпретацією [2, с. 160–161].

Адаптивна транслітерація – це спосіб передачі назв чи імен іншомовного походження шляхом заміни їхніх букв на відповідники в мові перекладу з урахуванням її орфоепічних норм. Наприклад, ім'я *Horace* передається як *Горацій*, щоб зробити його більш природним для українського читача.

Адаптивна транскрипція – це прийом перекладу, при якому звук оригінального слова або імені передається засобами мови перекладу, але з урахуванням її фонетичних та орфографічних особливостей. Важливим моментом є адаптація звучання для того, щоб слово або ім'я виглядало і звучало

природно для носіїв мови перекладу, іноді з частковою зміною вихідної форми. Наприклад, ім'я *Hermione* в оригіналі (англійською мовою) передається як *Герміона* в українському перекладі. Хоча транскрипція зберігає звучання оригіналу, адаптивна транскрипція враховує українські фонетичні правила, щоб ім'я стало зрозумілішим і легшим для вимови в українській мові.

О. В. Ребрій зазначає, що «адаптивне транскодування» – це «різновид міжмовного посередництва, за якого зміст оригіналу передається у перетвореній формі, що забезпечує заданий обсяг та характер інформації, що передається» [12, с. 53]. Прикладом адаптивного транскодування у романі є переклад імені *Harpies* – *Гарпій*.

Калькування – це прийом перекладу, при якому елементи іншомовного слова або фрази передаються дослівно, частинами або за структурою в мову перекладу. Це стосується як окремих слів, так і словосполучень [12, с. 65]. Прикладом калькування з перестановкою може слугувати *Shield charms* – *Закляття “Щит”* або *The Hall of Prophecy* – *Зал пророцтв*

Варіативний відповідник – це прийом перекладу, при якому перекладач підбирає еквівалент в мові перекладу, що найбільш наближено передає зміст або функцію оригінального терміна чи назви, але не є дослівним перекладом. Приклад з роману – *The Burrow* – *Барліт*.

Створення слів-оказіоналізмів – це винахід нових слів у перекладі, які не мають відповідників у мові оригіналу, але допомагають передати зміст або особливість квазіреалії. Наприклад, переклад специфічних назв чарівних предметів, де можуть виникати нові лексеми, що мають сенс у контексті роману, але відсутні у реальному мовному вжитку. Було зафіксовано створення слів-оказіоналізмів на основі адаптивної транскрипції: *Imperiused* – *імперіуснули*. Одним з прикладів утворення індивідуально-авторського okazіоналізму є *Quidditch* – *квідич*. Зафіксовано і калькування компонентів складних слів, результатом якого є створення складних okazіоналізмів. Одним з прикладів є переклад слова *Wizengamot* (верховний суд магів Великобританії) – *Чарверсуд*. У перекладі *Time-Turners* – *часовороти* також застосовано калькування задля

створення okazіonalізму. У перекладі було застосовано й створення похідного або складного слова-okazіonalізму. Наприклад, *Teams of obliuators* – *Команда забуттяторів*.

Описовий переклад – це спосіб перекладу, коли слово чи фраза пояснюються детальніше для передачі повного змісту, оскільки прямий переклад не надає адекватної інформації. Перевагою описового перекладу є його здатність детально розкрити суть явища, що виражається безеквівалентною лексичною одиницею. Саме через це деякі автори називають його пояснювальним. Проте його недолік полягає в громіздкості, що може негативно вплинути на якість перекладу [2, с. 162]. Прикладом описового перекладу є *Veritaserum* – *сироватка правди*.

Цілісне переосмислення – це варіант перекладу, коли перекладач вільно трактує назву або термін, адаптуючи його до контексту мови перекладу, але не дотримуючись дослівної передачі. Прикладом є *Nosebleed Nougat* – *пампушечки-зносаюшечки*.

Смисловий розвиток – це перекладацький прийом, коли перекладач розширює або додає нові елементи у текст, щоб передати зміст, який не можна передати прямим перекладом. Це робиться для покращення розуміння читачем квазіреалії або терміну, який в оригіналі має інші культурні або мовні конотації. Прикладом з роману може слугувати *Skiving Snackboxes* – *Спецхарчування для спецсачкування*.

Культурна адаптація – це зміна оригінальних культурних реалій для того, щоб вони стали зрозумілими для читачів іншої культури. Вона може включати заміну елементів, незрозумілих або далеких від української культури, на більш знайомі або відповідні українському культурному контексту. Яскравим прикладом культурної адаптації є *Dilligroul* – *холодець з кропом*. Стилiстична адаптація полягає у зміні стилістичних елементів тексту, щоб зберегти його тон, атмосферу та відповідність стилю мови перекладу. Вона зосереджена на мовних засобах, таких як рівень формальності, ритм, діалекти або гумор. У роботі О. В. Ребрія зазначено, що «як перекладацька техніка / метод / процедура, адаптація

визначається як «крайня межа перекладу», тобто використовується в тих випадках, коли тип ситуації, на яку посилається повідомлення мовою оригіналу, є невідомим у культурі мови перекладу» [31, с. 233].

«Поняття “оказіоналізм” бере початок від латинського *occasio* – випадок. Концепт оказіонального був уперше згаданий німецьким мовознавцем Г. Паулем у 1880 р.» [5, с. 52]. У сучасній лінгвістиці немає загальноприйнятого визначення оказіоналізмів. Це зумовлено, зокрема, складнощами у відмежуванні незувальних слів від узувальних неологізмів (власне мовних неологізмів). Незважаючи на певні спільні риси між узувальними неологізмами та оказіоналізмами, їх відмінності у меті створення, причинах і умовах виникнення, а також різні функціональні завдання не дозволяють вважати їх однотипними явищами. Основною ознакою, яка відрізняє оказіоналізми, є те, що вони функціонують поза основною лексичною системою мови [15, с. 52].

Відомо, що вчені-лінгвісти загалом поділяють неологізми на загальномовні й індивідуально-авторські, а тому розрізняємо власне неологізми (загальномовні) та оказіоналізми (індивідуально-авторські неологізми). Неологізми можна класифікувати на загальноновживані та авторські. Загальноновживані неологізми, як правило, виникають спонтанно, тоді як авторські пов'язані з естетичними потребами та стилем конкретного письменника. При перекладі неологізмів важливо враховувати їхню специфіку, оскільки неправильно передане значення може призвести до втрати задуми автора. Існують різні підходи до перекладу неологізмів, і їх можна класифікувати за різними процедурами [19, с. 202–203].

Основними причинами, які спонукають авторів до творення оказіоналізмів, є завдання художньо-естетичного, стилістичного характеру, тобто стилістично-експресивна функція є основною функцією поетичних новотворів [4, с. 231].

У «Гаррі Поттері та Напівкровному Принці» Джоан Роулінг часто використовує оказіоналізми для створення унікальних понять та назв, які підкреслюють фантастичність і неповторність її світу. Ці слова нерідко мають

особливу стилістичну функцію і не мають точних відповідників у реальному світі. Ось кілька прикладів okazіоналізмів у цьому творі: *Horcrux* – *горокракс*, *Felix Felicis* – *Фелікс Феліціс*, *Quidditch* – *квідич*. Оскільки, вищезазначені терміни є вигаданими, перекладач адаптує звучання цих слів до українських фонетичних та орфографічних норм.

Як було зазначено вище, новоутворені терміни не мають еквівалентів у цільовій мові, тому це може стати перекладацькою проблемою. До того ж, квазіреалії відіграють ключову роль у розвитку сюжету роману і часто глибоко пов'язані з вигаданими культурами або світами, тому будь-яка зміна у їхньому перекладі може вплинути на сприйняття історії. Перекладач повинен зберегти ці культурні особливості, щоб передати атмосферу твору. Квазіреалії часто мають специфічне звучання або семантику, яку складно передати іншою мовою. Наприклад, слово *Muggle* у серії про Гаррі Поттера не тільки позначає людей без магічних здібностей, але й має певний негативний відтінок, який важливо зберегти у перекладі.

1.5. Проблеми перекладу квазідіалектів

У художніх текстах особливості квазідіалектів відображаються за допомогою графонів, які відіграють важливу роль у створенні мовної атмосфери та характеристики персонажів у романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і напівкровний Принц». Вони допомагають передати не лише соціальний статус та походження персонажів, але й їхні емоції, настрої та особистісні риси. Прикладом є графон, що відображає французький акцент героїні Флер Делакур.

Вперше термін «графон» ввела українська науковиця-мовознавиця В. А. Кухаренко: «графон - це графічна фіксація індивідуальних мовних особливостей мовця» [10, с. 19]. У монографії О. В. Ребрія «Сучасні концепції творчості у перекладі» зазначається: «переклад мовлення іноземця, який розмовляє нерідною мовою, являє собою відносно нескладне завдання за умови наявності в лінгвокультурній традиції певного стереотипізованого уявлення про

те, з якими особливостями/вадами говорять мовою перекладу представники тієї чи іншої нації. Тобто україномовний перекладач, так само як і пересічний україномовний реципієнт, може собі доволі легко уявити, як розмовлятиме українською, скажімо, англієць, німець або француз, і відповідним чином зімітувати його» [13, с 160]. Проте, переклад графонів може бути складною перекладацькою проблемою з кількох причин: культурна специфіка, стилістичні особливості, відтворення акценту та втрата контексту.

У випадку з перекладом роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» рішення перекладача зберегти імітацію акценту навіть там, де він відсутній у мові оригіналу є неоднозначним. Дуже важливо передати імітацію акценту у перекладі, але, на нашу думку, важливо також пам'ятати про створення зрозумілого і природного тексту для цільової аудиторії.

Термін «діалект» виникає вперше в епоху Відродження, зокрема в грецькій мові. Він позначає мовний варіант, яким користується мовна спільнота, що проживає в певній географічній зоні. Грецька мовна ситуація є значущою, оскільки вона заклала основу для подальшого використання термінів «мова» та «діалект». Обговорення їх застосування стали більш частими, коли ці терміни почали використовувати в інших країнах і ввели в технічний лексикон лінгвістики. В описовому значенні мова може позначати як окремий мовний стандарт, так і групу споріднених норм, а діалект – це будь-яка з цих норм, згрупованих під загальною назвою «мова», що виникли в результаті або розходження, або зближення [27, с. 2].

Переклад діалектів є однією з найскладніших задач у сфері художнього перекладу, оскільки діалекти передають не лише мовну відмінність, а й культурні, соціальні та географічні особливості. Діалект часто використовується для характеристики персонажів у літературних творах, створення особливої атмосфери або підкреслення соціального чи етнічного походження героя. Проблеми перекладу діалектів полягають у збереженні цих функцій у тексті перекладу, оскільки пряме відтворення діалекту в іншій мові часто неможливе через його унікальність та обмежену зрозумілість для іншомовної аудиторії.

Якщо персонаж в оригінальному тексті говорить з помилками в граматиці та без розділових знаків, це не слід виправляти у перекладеній версії, а потрібно якомога точніше відтворити. Коли мови, які використовуються в процесі перекладу, мають невелику чи відсутню спорідненість (наприклад, при перекладах на мандаринську китайську), це може стати складним завданням для досягнення автентичності. Після того, як перекладач зрозуміє, який ефект оригінальний текст та його мовне використання справляють на читача, «необхідно знайти відповідні стилістичні засоби з набору стилістичних ресурсів цільової мови, які суттєво відрізняються від тих, що є у вихідній мові. Іноді, наприклад, перекладачам доводиться використовувати діалектні вирази, щоб компенсувати втрату сленгових виразів оригіналу [18, с. 37–38].

Однією з головних проблем перекладу діалекту є вибір відповідного еквіваленту. Прямий переклад діалектних слів чи виразів рідко можливий, оскільки вони часто мають локальне забарвлення і можуть бути зрозумілі лише носіям певної культури чи регіону. Наприклад, діалекти англійської мови, такі як кокні або йоркширський, мають специфічні лексичні й фонетичні особливості, які важко передати українською мовою, не втративши їх значення та стилістичну роль. Інша проблема полягає у тому, що діалект часто передає соціальний статус або походження персонажа, і ці нюанси можуть бути втрачені в перекладі. Наприклад, персонаж, який говорить на сільському діалекті, може викликати певні асоціації у рідній культурі, але ці асоціації можуть не мати відповідника у культурі перекладу. У такому випадку перекладач стикається з дилемою: чи спробувати передати ці особливості за допомогою інших стилістичних засобів, чи зберегти загальний сенс, не передаючи мовних відмінностей.

Складність перекладу діалектів також посилюється наявністю літературних творів, де діалекти або вигадані мови служать не лише для створення атмосфери, але й для розкриття глибинного сенсу. У таких випадках перекладач має адаптувати діалект, щоб зберегти художнє навантаження тексту, при цьому враховуючи можливості цільової мови. Наприклад, у творах Дж. Р. Р.

Толкіна чи Дж. К. Роулінг, де створюються штучні мови чи діалекти, важливо зберегти особливості мовної гри, одночасно надавши тексту переконливість для читачів.

У «Гаррі Поттер та напівкровний принц» можна знайти кілька прикладів квазідіалектів – вигаданих мовних варіантів, які імітують або натякають на існуючі діалекти чи мовні відмінності, але при цьому мають власну специфіку в контексті чарівного світу. Одними з таких прикладів є мовлення Гегріда, мова домових ельфів та парселмова. Гегрід говорить не літературною англійською, а своєрідним «сільським» варіантом, що відображає його просте походження і напіввелетенську природу. Діалект домових ельфів, Крічера або Добі, наприклад, відображає їх соціальний статус як нижчих істот у чарівному суспільстві. Вони часто говорять у третій особі, використовують архаїчні або примітивні мовні звороти, що робить їх мовлення стилізованим та відмінним від звичайної англійської. Ця манера мовлення – теж приклад квазідіалекту, оскільки вона є вигаданою, але натякає на певний культурний або соціальний прошарок. Мова змії, парселмова, яку використовує Гаррі для спілкування зі зміями, також може бути прикладом квазідіалекту. Це повністю вигадана мова, яка не має аналогів у реальному світі. У книзі згадується, що велетні мають свій власний спосіб спілкування, що сильно відрізняється від людської мови. Це ще один приклад вигаданого варіанту мови.

У перекладі роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» спостерігається вибір лексичних одиниць, які не відповідають стилю мовлення персонажа оригінального тексту, тобто спостерігається зміна стилю та реєстру мовлення. У романі «Гаррі Поттер та напівкровний принц» багато персонажів мають унікальні стилістичні особливості мовлення, що в оригіналі слугують важливим засобом їх індивідуалізації. Яскравим прикладом порушення стилю мовлення у перекладі є відтворення реплік Драко Малфоя.

Зміна реєстру в перекладі може відбуватись з кількох причин: лінгвістичні відмінності між мовами, соціокультурні та тенденція до стандартизації. Перекладач може свідомо або несвідомо підвищувати або

знижувати стиль мовлення персонажа, прагнучи адаптувати його до стандартів мови перекладу або до соціальних очікувань читацької аудиторії, що і відбувається у прикладі зі стилем мовлення Драко Малфоя. В оригінальному тексті Дж. Роулінг використовує лексичні і граматичні структури, щоб передати зверхність героя та його походження. У той час, як у перекладі відбувається зміна стилю мовлення персонажа і підкреслюється його зневажливе ставлення та грубість шляхом додавання слів «кароче», «маман», «колупає», що спотворює мову персонажа і знижує сприйняття його соціального статусу.

Висновки за розділом 1

Жанр фентезі є популярним сучасним жанром мистецтва. Багато критиків поділяють даний жанр на дві категорії: «високе» та «низьке» фентезі. Лестер дель Рей виділяє п'ять категорій жанру: епічне, героїчне, розповіді жахів, гумористичне фентезі та фантастична чудасія. Згодом до класифікації Лестера дель Рея додали дитяче фентезі. Окремо також виділяють філософське та історичне фентезі.

Жанр фентезі, з його вигаданими світами, магічними істотами та складними сюжетами, представляє особливий виклик для перекладачів. Переклад творів, таких як «Гаррі Поттер і напівкровний принц», вимагає не лише відмінного знання мови та стратегій перекладу, але й глибокого розуміння культурних контекстів, нюансів мовлення та стилю автора. Імена персонажів, які часто мають багатозначні символічні значення, потребують особливого підходу, щоб зберегти їхню суть і звучання в перекладі.

Завдання перекладача полягає не тільки в передачі змісту, але й у збереженні стилю, гумору та емоційної атмосфери оригіналу. Це стає особливо важливим, коли персонажі використовують різні діалекти і мовні стилі, що додає глибини їх характеристичності. Успішний переклад може зберегти магію твору, дозволяючи читачам з інших культур насолоджуватися історією так само, як це роблять читачі оригінальної версії.

Переклад квазіреалій є викликом для перекладача, оскільки ці терміни не мають прямих аналогів у цільовій мові і глибоко пов'язані з культурними, світоглядними та жанровими аспектами оригінального тексту. Перекладач має знайти баланс між адаптацією до цільової аудиторії та збереженням оригінального значення, адже важливо передати не лише назву, але й асоціації, які вона викликає. У романі «Гаррі Поттер та напівкровний принц» виділяються різні типи квазіреалій, зокрема: квазіреалії-оказіоналізми (*Hogwarts, Quidditch, Muggle*), аббревіатури (*D.A.D.A – захист від темних мистецтв*), а також квазіреалії-топоніми, антропоніми, назви вигаданих предметів та імена істот (*Grimmauld Place, Sirius Black, Knight Bus, Wrackspurt*).

Переклад квазідіалектів є ще однією складною задачею для перекладача, оскільки ці елементи відображають специфіку мови, що використовується персонажами, а також їх соціальний статус чи походження. Графони, як особливі мовні явища, можуть включати неформальні або навіть грубі вирази, які передають характер персонажа та його стиль спілкування. Вони також допомагають передати їхні емоції, настрої та особистісні риси, поглиблюючи розуміння їх характеру персонажа. Успішний переклад цих елементів вимагає від перекладача знання культурних нюансів, мовних особливостей і здатності зберігати стиль оригіналу, що дозволяє читачеві відчувати атмосферу і колорит вигаданого світу. Під час перекладу графонів важливо зберегти їхнє унікальне звучання та емоційний заряд. Це може вимагати креативного підходу, оскільки прямий переклад не завжди передає той самий ефект.

Отже, переклад квазіреалій і квазідіалектів є складним, але важливим етапом у передачі змісту і стилю оригінального тексту. Ці елементи не лише надають тексту автентичності, але й глибше розкривають характер персонажів, їхню соціальну приналежність та емоційний стан. Таким чином, переклад фентезійних творів – це творчий процес, що вимагає чутливості до мовних нюансів та культурних контекстів, що дозволяє передати всю багатогранність і чарівність жанру.

РОЗДІЛ 2

**ВІДТВОРЕННЯ СВІТУ ФЕНТЕЗИ
В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ
"ГАРРІ ПОТТЕР І НАПІВКРОВНИЙ ПРИНЦ"**

2.1. Переклад назв квазіреалій**2.1.1. Формальні способи перекладку назв квазіреалій**

При перекладі квазіреалій доволі поширеною є транслітерація, оскільки вона допомагає зберегти іконічний звуковий зв'язок між оригіналом та перекладом. Наприклад: *Sirius Black* – *Сіріус Блек*, *Gwenog Jones* – *Гвенот Джонс*, *Auror* – *Аврор*, *Inferi* – *Інферії*, *Azkaban* – *Азкабан*, *Fleur Delacour* – *Флер Делакур*.

Важливо зазначити, що деякі транслітеровані імена несуть додаткове смислове навантаження. Зокрема, *Sirius*, компонент імені *Sirius* – це найяскравіша зоря нічного неба, а *Black* – чорний колір. Поєднання цих несумісних смислів повністю висвітлює характер персонажа. На початку історії читач мало що знає про цього героя і Сіріус Блек постає перед нами як персонаж з «темним» та загадковим минулим, але пізніше з'ясовується, що Сіріус Блек – хрещений батько Гаррі Поттера, людина з добрим серцем та світлою душею.

Ще один цікавий аспект – це астрономічне значення імені. Сіріус – це зірка сузір'я Великий пес, а Сіріус Блек має здатність перетворюватися на великого чорного пса. У перекладі ім'я Сіріус відображає смисли, асоційовані з цією зіркою, а Блек активуватиме смисли, закладені в оригіналі, лише для читачів, які володіють англійською і асоціюють це слово з чорним кольором.

Ще одним транслітерованим ім'ям, яке несе додаткове смислове навантаження, є *Fleur Delacour* – *Флер Делакур*. У французькій мові *Fleur* означає квітка. Це слово асоціюється з красою, витонченістю та елегантністю, що чудово відображає характер персонажа. Вибір цього імені для Флер

підкреслює її чарівність і граціозність. Прізвище *Delacour* можна інтерпретувати як "з двору" або "з родини" (*фр. de la cour*), що натякає на її аристократичне походження і вишуканість. Воно підкреслює її соціальний статус та виховання в аристократичному середовищі.

Отже, транслітерація не лише зберігає фонетичну подібність імені, але і дозволяє читачам, які знають англійську мову, побачити багатогранність і складність персонажів, їхніх характеристик і відносин, що важливо для повного розуміння їхнього образу і ролі в сюжеті.

За допомогою транслітерації перекладено і численні назви заклинань, які, є вмотивованими, як наприклад, *Reparo – Репаро, Diffindo – Діфіндо, Levicorpus – Левікорпус, Liberacorus – Ліберакорпус*. Зокрема, *Reparo* утворено від слова *repair – лагодити, difindo – від divide – розділяти, a levicorpus – від levare ta corpus, що означає «підняти тіло»*. Проте при відтворенні способом транслітерації смислове навантаження назв втрачається. Це може призводити до того, що читачі, які не знайомі з оригінальною мовою, не отримують повного розуміння значення заклинань.

Таким чином, хоча транслітерація є корисним інструментом для збереження фонетичної схожості, вона не завжди передає всю смислову глибину, яку закладено в оригінальному тексті, але безумовно передає магічну атмосферу світу фентезі, тому є цілком прийнятним способом перекладу.

Доволі продуктивною є і адаптивна транслітерація. Наприклад: *Ambrosius Flum – Амброзій Флум, Barnabas Caffé – Варнава Каффе, Ciceron Harkiss – Цицерона Гаркі, Tom Riddle – Том Редл, Minerva McGonagall – Мінерва Мактонегел, Bellatrix Lestrangle – Белатриса Лестранж*.

При транслітерації імені *Barnabas Caffé – Варнава Каффе*, в змінюється на в. Таке рішення перекладача робить звучання імені українською мовою більш мелодичним та близьким українському читачеві.

Варто звернути увагу й на переклад імені *Minerva McGonagall – Мінерва Мактонегел*. Мінерва Мактонегел – професорка Гогвортської школи чаклунів та чаклунок. Маємо припущення, що це ім'я пов'язано з римською богинею

мудрості. Мінерва Макгонегел має авторитет суворої, але вкрай справедливої вчительки з гострим розумом, тому вибір імені для цього персонажа є дуже символічним та влучним. При перекладі важливо зберегти закладений сенс. Вважаємо, що переклад цього імені є влучним.

При перекладі імені *Bellatrix Lestrangle* – *Белатриса Лестранж*, ім'я *Bellatrix* та прізвище *Lestrangle* були передані за допомогою відповідних звуків української мови. Хоча ім'я *Bellatrix* – *Белатриса* адаптовано для українського читача, воно вдало вписується в мовний контекст. Беллатрікс – це третя за яскравістю зоря в сузір'ї Оріона. Белатриса Лестранж має родинні зв'язки з Сіріусом Блеком, ім'я якого, як ми вже зазначили, теж має астрономічне значення. *Bellatrix* в латинській мові означає «військовий» або «воїн», що відображає агресивний характер персонажа. При перекладі прізвища *Lestrangle* – *Лестранж* зберігається його фонетична форма, що передає оригінальні асоціації зі словом *strange* – дивний, підкреслюючи особливості персонажа. Вважаємо, що переклад відображає характер персонажа та зберігає закладений автором сенс.

Поряд з транслітерацією застосовується і транскрипція: *Stan Shunpike* – *Стен Шанпайк*, *Hagrid* – *Герпід*, *Hogwarts* – *Гогвортс*, *Dumbledore* – *Дамблдор*, *Remus Lupin* – *Ремус Люпин*, *Felix Felicis* – *фелікс-феліціс* (важко пояснити, чому перекладач використовує малу літеру) та адаптивна транскрипція: *Amortentia* – *амуртензія*; *I haven't forgotten the Screws* – *Я ще не забув тих скрутів*.

У випадку з перекладом *Remus Lupin* – *Ремус Люпин*, маємо ім'я, що несе додатковий смисл, який важливо зберегти. Ремус Люпин – перевертень, тобто істота, яка здатна змінювати форму з людської на тваринну (у даному випадку – вовка). *Remus* може бути пов'язано з римською легендою про Ромула та Рема (лат. *Romulus et Remus*), що заснували Рим. Ромул і Рем були дітьми Реї Сильвії та бога Марса. Після народження їх кинули у річку Тибр, щоб запобігти загрози від них для правителя Амулія. Брати вижили завдяки вовчиці, яка їх вигодувала. Пізніше їх знайшов пастух Фаустул і виростив. Коли вони стали дорослими, Рем і Ромул повалили Амулія і вирішили заснувати нове місто. Під час

суперечки про місце будівництва Ромул убив Рема і заснував місто на Палатинському пагорбі, назвавши його Римом на честь себе. Важливим аспектом є те, що у легенді вовчиця відіграє велику роль і це робить ім'я персонажа символічним. *Lupin* походить від латинського слова *lupus* – вовк, що повністю відображає суть персонажа-перевертня, що асоціюється з вовком.

При перекладі імені *Severus Snape* – *Северус Снейп* застосовано транскрипцію. Ім'я походить від латинського слова, яке означає «суворий» або «жорстокий». У перекладі зберігається звучання цього імені, що дозволяє передати його оригінальне звучання і частково смислове навантаження. Транскрипція ім'я *Severus* як *Северус* зберігає його латинське коріння і фонетичну форму, що робить ім'я впізнаваним і зберігає його первісний характер. Прізвище *Снейп* може походити від англ. слова *snap*, що у перекладі означає поспішний, різкий. Северуса Снейпа зображено як стриманого та холодного персонажа, незважаючи на добре серце та благородні наміри, як виявляється пізніше. Переклад чудово розкриває певні риси характеру персонажа та дозволяє зберегти загадковість образу у процесі розвитку сюжету.

Переклад імені *Peter Pettigrew* – *Пітер Петігру*, який здійснено за допомогою транскрипції, теж заслуговує на увагу. Було визначено, що дуже часто автор книги закладає в імена персонажів прихований сенс і запозичує їх з Біблії, римської міфології, латинської мови. Ім'я *Пітер Петігру* не є виключенням. Можемо здогадатися, що ім'я *Пітер* пов'язано з одним з апостолів Ісуса Христа, Петром. Петро був відомий своєю відданістю, але також і запереченням Ісуса, що могло б бути пов'язано з темою зради та дволикості. Це може бути паралеллю до дій Петігру в серії книг про Гаррі Поттера, де він зраджує своїх друзів. Прізвище *Pettigrew* може бути інтерпретоване як поєднання *petty* – *дрібний і grew* – *виріс*, що може вказувати на непомітність чи незначність персонажа, а також може нагадувати про той період життя персонажа, коли він був домашнім вихованцем (щуром) Рона Візлі, а потім повернувся у свій первинний вигляд, тобто «виріс».

Уважаємо, що у випадку з *Stan Shunpike* – *Стен Шанпайк* транскрипція є не зовсім вдалою, адже це ім'я не лише ідентифікує особу, а й має певні асоціації. Цей персонаж працює помічником водія швидкого і не дуже зручного Лицарського автобуса (*Knight Bus*), який створений для магів, що потрапили в скрутне становище. В англійській мові *shunpike* означає *обхідна дорога*, яку можна використати, щоб скоротити відстань. Отже, можемо зробити висновок, що вибір саме такого імені не є випадковим. У даному перекладі автор використав прийом очуження і гра слів не зберіглася, відтак український читач не зрозуміє цю гру слів. Можливі варіанти перекладу цього імені: *Стен Шляхохід* чи *Стен Швидкорух* були б більш змістовними, але переклад *Стен Шанпайк* є досить милозвучним.

У перекладі *Felix Felicis* – *фелікс-феліціс* збережено оригінальне звучання та застосовано транскрипцію. *Felix Felicis* є назвою латинського походження, де *felix* – *удача*, а *felicis* – є формою родового відмінку, що дослівно перекладається як *Удача удачі*. Вважаємо, що даний переклад є досить вдалим і назва даного зілля є мелодичною та викликає певні асоціації з магичним світом.

При перекладі імені істоти *Hippogriff Buckbeak* – *гіпогриф Бакбик* використано транскрипцію. Слово *Buckbeak* складається з двох частин *buck* – *копита та beak* – *дзьоб*, що повністю відповідає опису зовнішності цієї магичної істоти. У перекладі губиться смисл і це ім'я ні про що не говорить українському читачеві.

Окрім зазначених вище способів перекладу, ми зафіксували створення в перекладі слів-оказіоналізмів. Найпростішим є створення оказіоналізму на основі адаптивної транскрипції:

Oh no, oh no, I bet she'd been Imperiused and I didn't realize!

Ой, ні-ні-ні, мені тепер ясно, що її імперіуснули, але тоді до мене не дійшло!

Для того, щоб зрозуміти це висловлювання, варто зазначити, що в магичному світі, змальованому в романі, існує прокльон, який має назву *Imperius*. При його застосуванні, жертва підкоряється волі того, хто використав

цей прокльон. Назва походить від англ. *imperative*, що означає наказовий спосіб. Можна було використати описовий переклад, тоді це звучало б приблизно так: вона перебуває під чарами прокльону *Imperiys*, але для органічності та збереження авторського стилю термін було перекладено одним словом-оказіоналізмом.

Закляття *Expelliarmus!* – *Експеліармус!* є ще одним оказіоналізмом на основі адаптивної транскрипції. Це калькування латинського кореня *expello* – *вигнати і арта* – *зброя*, що чітко передає функцію заклияття, яка полягає у роззброєнні противника.

Закляття *Sectumsempra* в українському перекладі звучить *Сектумсемпра*. Це також хороший приклад калькування і створення нового терміну, що зберігає сенс оригіналу. *Sectumsempra* походить від латинських слів *sectum* – *розрізаний* і *semper* – *завжди*. Значення заклияття – розрізати або розсікати є досить точним у передачі функції заклияття, яке завдає рани чи розсічення.

Закляття *Avada Kedavra* в українському перекладі звучить *Авада Кедавра*. Тут використовується транскрипція латинського кореня. *Avada Kedavra* походить від арамейської фрази *abracadabra* і має значення *нехай буде знищено*. Арамейська мова була міжнародною мовою у Перській державі з 6 ст. до н. е, а згодом була витіснена арабською. У світі фентезі це заклияття призводить до миттєвої смерті жертви. Переклад *Авада Кедавра* зберігає звучання і магічний характер терміну, не змінюючи значення заклияття. Ще однією гіпотезою походження цього слова є використання його як частини магічних ритуалів і амулетів у середньовіччі, які мали на меті захист від хвороб і злих духів. Його писали стовпчиком з поступовим скороченням, що вважалося способом знищення злих сил. Наразі слово абракадабра є загальноживаним для позначення чогось безглузлого

Одним з прикладів утворення індивідуально-авторського неологізму є *Quidditch* – *квідич*. Це слово є вигаданим і не існує у реальному світі. У цьому випадку було застосовано переклад за допомогою транскрипції.

Horcruxes, що перекладено як *горокракс*, також є вигаданим терміном, який перекладено за допомогою транскрипції.

Оскільки, вищезазначені терміни є вигаданими, перекладач адаптує звучання цих слів до українських фонетичних та орфографічних норм.

Цікавим є переклад одиниць які поєднують власні і загальні імена: *Captains the Holyhead Harpies* – капітанка Гарпій з Голігеду, *Professor Grubbly-Plank* – професорка Граблі-Планка. У перекладі імені *Captains the Holyhead Harpies* перекладач поєднує стилістичну адаптацію, вживаючи суфікс суб'єктивної оцінки (капітанка), з адаптивним транскодуванням (*Harpies* – Гарпій, *Holyhead* – Голігеду) та граматичною трансформацією (прикметник + іменник → іменник + прийменник + іменник). Такий переклад є очуженням, оскільки читачам залишається незрозумілим смисл імені *Holyhead* – букв. Свята Голова.

2.1.2. Змістові способи перекладу назв квазіреалій

2.1.2.1. Переклад назв-слів

Прикладом перекладу простого слова-квазіреалії є *The Burrow* – Барліт, де використано варіативний відповідник. Цей відповідник є цілком прийнятним, повністю відображає атмосферу та суть оригінального терміну та адаптує його до української культури. Крім того, викликає асоціації тепла та родинного затишку, які притаманні даному місцю.

Більш складним завданням є переклад слів-дериватів та складних слів. Наприклад, *Faceless* – Безлиці. Спостерігаємо заміну суфіксу префіксом.

Дериват *Arithmancy* перекладено за допомогою складного okazionalizmu *числомагія*, що дає зрозуміти, що цей предмет про числа та їх роль у магії.

Має місце і зворотній процес, коли складне слово передається okazionalizmom-дериватом. Наприклад, *Muggle-born* перекладено як *мателка*. Якби було використано калькування, переклад міг би звучати як *маглонароджена*. Вважаємо, що такий підхід застосовано через те, що у

багатьох магів у фентезійному світі скептичне ставлення до тих, хто не є чистокровним магом, а слово *магелка* якраз і передає цю зневажливу конотацію.

Не менш цікавим є калькування дериватів задля утворення дериватів-оказіоналізмів. Прикладом є переклад закляття *Muffliato – Глушилято*, який здійснено за допомогою поєднання калькування та незвичного для української мови суфікса. Слово *muffle* означає *приглушити*. Це закляття використовується для того, щоб інші не чули твою розмову. Отже, переклад є доцільним та добре відображає сенс цього явища.

Зафіксовано і калькування компонентів складних слів, результатом якого є створення складних okazіоналізмів. Одним з прикладів є переклад слова *Wizengamot* (верховний суд магів Великобританії), яке складається з двох частин: *wizard – чарівник* та частини слова *witenagemot – політичний орган англо-саксонської влади в Англії*, який діяв з 7 по 11 ст. В українському перекладі цей термін відтворено як *Чарверсуд*, де збережено корінь чар- від слова *чарівник* та *версуд – верховний суд*. Значення цього слова збережено та вдало відтворено у перекладі.

При перекладі *Wormtail – Червохвіст* також використано калькування компонентів складного слова, в результаті якого утворено okazіоналізм. Слово складається з двох частин *worm – черв* та *tail – хвіст*. Такий варіант перекладу є досить вдалим, бо це ім'я підкреслює характер персонажа і зберігає закладений смисл.

У перекладі *Time-Turners – часовороти* також застосовано калькування задля створення okazіоналізму. Часоворот є магічним предметом, який дозволяє повернутися в недалеке минуле. Переклад повністю відображає функцію предмета.

Ще одним прикладом є утворення складного okazіоналізму на основі калькування *butterbeer – маслопиво*. У цьому прикладі вихідне слово складається з двох частин *butter – масло* та *beer – пиво*, і передається буквральним перекладом кожної частини.

При перекладі *Pensieve – сито спогадів* також використано калькування. *Pen* (від *pensare – лат. думати*), передає ідею думок або пам'яті, тому перекладено як спогади; *sieve – від англ. сито*, передає ідею фільтрації, відбору. Даний предмет дає змогу відтворювати чийсь спогади. Переклад звучить природно для українських читачів. Хоча сито спогадів є новим словом, метафорою, значення якої є зрозумілим через контекст книги.

При перекладі складного слова *Honedukes – Медові руці* використано калькування із стилістичною адаптацією (руці замість руки). Хоча *dukes* можна було б перекласти як *руки*, перекладач застосовує зменшувально-ласкаву форму *руці*, що зберігає асоціацію з медом та солодким, але ще й додає затишку, який асоціюється з магазином цукерок.

У перекладі фрази... *a new copy of advanced Potion-Making – новесенький підручник "Прогресивної методики зіллеваріння"* було використано калькування частин складного слова з конкретизацією і перестановкою: *Potion-Making – зіллеваріння*, де *potion* означає зілля, а *making* конкретизовано як *варіння*.

Наступний приклад ілюструє застосування контекстуальної заміни при перекладі складного слова: *Spokeswizards* перекладено як речники міністерства, проводиться аналогія із *spokesperson*.

Переклад імені kota *Crookshanks – Криволапик* здійснено за допомогою калькування із застосуванням варіантного відповідника та стилістичної адаптації. *Crook* можна тлумачити як *кривий*, а *shanks* – як *ніжки* або *лапки*. Переклад *Криволапик* відповідає стилістиці цільової мови, має гумористичний зміст та є легким для запам'ятовування.

Ім'я магічної істоти даного світу *Wrackspurt* в українському перекладі відтворено як *Руйносмик* (*wrack – уламок, руйнувати; spurt – ривок*). Отже, використано калькування із застосуванням варіантного відповідника та стилістична адаптація.

У поданому нижче прикладі перекладений okazionalizm утворений на основі взаємодії транскодування та буквального перекладу частини складного слова Назву магічних істот *Flobberworms* перекладено як *флоберв'яки*. Назва

істоти складається з двох частин *flobber* та *worms*. Якщо з *worms* все досить зрозуміло, бо *в'яки* – це частина слова черв'яки, то у випадку з частиною *flobber* в українського читача можуть виникнути певні проблеми із розумінням особливостей цієї істоти, бо *to flobber* означає *висіти та хитатися*, що ідеально передає малорухомий спосіб життя цих тварин, але без знань англійської читачеві буде важко це зрозуміти, оскільки ця частина передана транскодуванням. Однак, дана істота не є центральним персонажем цієї історії, тому скоріше за все читач не зверне на цю назву великої уваги, а тому вважаємо даний переклад влучним.

Назву *Veritaserum* – *сироватка правди* було перекладено за допомогою описового перекладу. *Veritas* – це латинське слово, яке означає правда, а *serum* – також латинське слово, яке означає *сироватка*. Цей засіб вимагає від об'єкта говорити тільки правду. Переклад точно передає функцію даного предмета та є зрозумілим.

Цікавим спостереженням є те, що в деяких перекладах назв зілля використовується описовий переклад, як в цьому прикладі, а в деяких – транскрипція (наприклад, *Felix Felicis* - *фелікс феліціс*).

2.1.2.2. Переклад назв-словосполучень

Найпростішим способом перекладу словосполучень є калькування:

Spinner's End – *Прядильний кінець*, *The Hall of Prophecy* – *Зал пророцтв*, *Three Broomsticks* – *Три мітли*, *The Room of Requirement* – *Кімната на вимогу*, *The Triwizard Tournament* – *Тричаклунський турнір*.

Зокрема, назву *Khight Bus* – *Лицарський автобус* перекладено буквально. Назва складається з двох слів: *knight* – *лицар* та *bus* – *автобус*. Переклад повністю передає сенс. Описуваний автобус створений для допомоги магам, які знаходяться в скрутному становищі. Отже, маємо чудові асоціації з лицарем, який ніби спішить на допомогу. *The Room of Requirement* в українському перекладі звучить як *Кімната на вимогу*. У цьому випадку перекладач зберіг основну ідею та функцію кімнати, адаптувавши назву так, щоб вона була

зрозуміла українським читачам. Термін *Marauder's Map – Карта Мародерів* перекладено за таким самим принципом, де кожне слово має свій український відповідник.

Доволі часто реєструємо поєднання калькування і перестановки: *Grimmauld Place – площа Гримо*, *Shield charms – Закляття «Щит»*, *Stretching Jinxes – Розтягувальні чари*, *Aguamenti charm – заклиття “Агваменті”*, *Disillusionment charms – Закляття «Розілюзнення»*, *Reusable Hangman – повішеник багаторазового використання*. Останній приклад також включає описовий переклад з додаванням слів задля пояснення значення reusable.

На особливу увагу заслуговують приклади калькування словосполучень за допомогою складних слів. Наприклад, *Invisibility Cloak – плащ-невидимка*. У перекладі підкреслено властивості даного предмета.

Це перекладацьке рішення може включати і створення похідного або складного слова-оказіоналізму.

Наприклад, при перекладі *Teams of obliviators – Команда забуттяторів* застосовано комбінування кореня слова забувати з незвичним для української мови суфіксом. *Obliviators* передано як *забуттятори*, що повністю передає їхню функцію – вони видаляють спогади людей про певні магичні події.

Словосполучення *The Slug Club – Слизоклуб* відтворено складним оказіоналізмом. Назва пов'язана із засновником клубу – Горацієм Слизорогом. Компонент *Слиз* є частиною прізвища професора, а клуб прямо вказує на групу або товариство, що зберігає початкове значення оригінального слова. *Слизоклуб* – це закритий клуб, до якого входять улюблені учні Горація Слизорога, які є успішними чи відомими. Метою клубу були «дружні вечори», які влаштовував професор. Переклад повністю передає смислове навантаження оригіналу, зберігаючи асоціації з прізвищем Слизоріг.

Продуктом калькування також може стати утворення оказіоналізму-компоненту словосполучення: *Unwanted Apparators – небажані явленники*.

У перекладі магичних термінів *Apparition test – Іспит з явлення* та *Side-along Apparition – Явлення-пліч-о-пліч* було застосовано калькування з

перестановкою, але важливим є розуміння того, що таке «явлення». Явлення – це дуже швидкий спосіб переміщення чарівника, а тому даний переклад чудово відображає значення. Така ж сама ситуація із наступним реченням ...*he had just Apparated for the first time in his life* – ... *щойно вперше в житті явився*. Дуже вдало перекладено *Apparated* як явився, тому що знову мова йде про швидке переміщення, але в цьому випадку це дієслово.

У перекладі імені *Horace Slughorn* – *Горацій Слизоріг* було застосовано калькування основ складного слова-оказіоналізму (*slug* – *слизняк* і *horn* – *ріг*), і адаптивну транслітерацію (*Horace* – *Горацій*), що дозволило зберегти смислове навантаження оригіналу. Важливо зазначити те, що це ім'я може нести додаткове смислове навантаження. Горацій Слизоріг – багатогранний персонаж, який наділений досить суперечливими якостями, тому у перекладі дуже важливо не втратити сенс, закладений автором. *Horace* – класичне ім'я, яке може асоціюватися з мудрістю та гострим розумом, що повною мірою гармонізує з образом персонажа, який є досвідченим професором та має певний авторитет. Можна зробити припущення, що автор надихнулася іменем поета "золотої доби" давньоримської літератури – Горацієм Квінтом, що був високоінтелектуальним поетом. Як ми вже зазначили *Slughorn* складається з двох частин *slug* – *слизняк* і *horn* – *ріг* й українською відтворено як *Слизоріг*, що відображає певний зв'язок із хитрістю або слизькістю і відповідає його характеру як персонажа, що намагається впливати на інших і є частиною інтриги у книзі. Отже, переклад імені *Горацій Слизоріг* добре відображає характер персонажа. Він зберігає смислові аспекти оригіналу, надаючи читачеві української версії книги можливість зрозуміти і оцінити персонажа з усіма його характеристиками.

У перекладі *Wolfsbane Potion* – *аконітове вовкозілля* застосовано калькування, перестановку і додавання задля створення оказіоналізму. *Wolfsbane* – назва рослини цього магічного світу, яка існує і в реальному світі. Ця рослина має магічне значення та фігурує в деяких міфах та легендах. У народі має такі назви: *вовкобій*, *вовчий корінь* і т. п. Слово *Wolfsbane* складається

з двох слів *wolf* – *вовк* та *bane* – *отрута, загибель*. Це зілля було створено, щоб полегшувати перевертням їх трансформації та зберігати людську свідомість. Слово *potion* означає *зілля*. Отже, до *potion* було додано *вовко-* і маємо переклад – *оказіоналізм вовкозілля*, а ознаку «отруйність» передано за допомогою додавання атрибуту *аконітове*. Вважаємо, що це було зроблено для досягнення точного розуміння перекладу українським читачем. Переклад є цілком вдалим.

Ім'я дівчинки-привида *Moaning Mirtle* перекладено *Плаксива Міртл*, використано контекстуальну заміну та транслітерацію. Переклад повністю передає характер персонажа, бо *Міртл* постійно та жаліється та дуже пронизливо плаче. Можливо, є якийсь зв'язок між цим ім'ям та вічнозеленою рослиною *мирт*, що є символом тиші та миру. Таким чином, маємо гумористичний стимул.

У перекладі *Nosebleed Nougat* – *пампушечки-зносаюшечки* було використано цілісне переосмислення із стилістичною адаптацією, де нуга, яка призводить до сильної кровотечі з носа була передана як пампушечки-зносаюшечки, що створює гумористичний контекст. До того ж, було використано суфікс, який не є характерним для української мови.

Наступний приклад ілюструє смисловий розвиток. Словосполучення *Skiving Snackboxes* позначає магічний предмет – цукерку, одна половина якої викликає в учня симптоми хвороби, а інша виліковує після того, як учень покидає клас. Таким чином, цей предмет допомагає учням позбутися небажаних уроків. У перекладі *Skiving Snackboxes* – *Спецхарчування для спецсачкування* слово *skiving* означає *сачкування*, а *snackboxes* – *контейнери з перекусами*, які, зазвичай, беруть з собою. Перекладач продовжує логічний ланцюжок, переосмислюючи контейнери з перекусами як спецхарчування і створюючи ще й гру слів. Цей переклад чудово передає зміст оригіналу, адаптований під українську культуру, ще й містить гумористичний контекст.

Культурна адаптація, тобто зміна назви квазіреалії на назву української реалії:

"Dilligrout," said Hermione firmly as they reached the Fat Lady

Холодець з кропом, – упевнено проказала Герміона пароль, коли вони підійшли до Гладкої Пані.)

У перекладача могли виникнути роздуми над тим, як саме передати слово *Dilligrout* українською. Перевіривши значення слова, маємо наступне визначення: «A kind of pottage, of which a mess was offered to the Kings of England on their coronation-day, by the lord of the manor of Addington in Surrey...» [30]. Отже, розуміємо, що це суп. Можливо, рецепт цієї страви [34] більше нагадує український холодець, ніж суп, тому перекладач переклав це слово використовуючи принцип одомашнення – *холодець з кропом*, що дає читачеві чітке розуміння цього слова та зберігає жарт, та імплікує абсурдність паролів до портретів для проходу в різні кімнати (з контексту розуміємо, що мова йде про пароль *said Hermione firmly as they reached the Fat Lady – упевнено проказала Герміона пароль, коли вони підійшли до Гладкої Пані*). Вважаємо, що для перекладу даної частини перекладачеві необхідні певні фонові знання та навички поглибленого аналізу тексту для того, щоб зберегти загальну атмосферу та авторський стиль.

У випадку з перекладом *Polyjuice Potion* – багатозільна настійка оригінальний термін адаптований під українського читача. Слово *poly* має грецьке походження і означає *багато*, *juice* перекладається як *сік*, але це слово було адаптовано під магичний світ і перекладено як *зілля*. *Potion* перекладено як *настійка* і в даному випадку використано назву української реалії замість квазіреалії, що дає читачеві розуміння того, що даний предмет є рідиною і може бути випитим.

Окремо слід описати випадок відтворення *nine* “*Outstandings*” – *десять оцінок «відмінно»*, де змінено цифру.

2.1.2.3. Переклад назв-абревіатур

Аналізований роман містить численні абревіатури-оказіоналізми які відображають квазі-реалії світу фентезі.

Цікавим є переклад акроніму *O.W.L.* -

... unless I get "Outstanding" in my O.W.L....

... якщо я не отримаю відмінну СОВу...

При перекладі слова *outstanding* – *відмінний* використано варіантний відповідник. *O.W.L.* є аббревіатурою, яка розшифровується як *Ordinary Wizarding Levels*, що українською мало б бути *Звичайний магічний рівень (ЗМР)* або *Сертифікат звичайного магічного рівня*, але в українському перекладі маємо *СОВ*, тобто буквальный переклад акроніму. Робимо припущення, що це було зроблено для милозвучності та кращого розуміння тексту читачем, тому, що аббревіатура *O.W.L.* є акронімом, співзвучним зі словом *owl*, що українською означає сова.

При передачі аббревіатур застосовується і описовий / пояснювальний переклад:

... he was still having difficulty with nonverbal spells, something Snape had been quick to comment on in every D.A.D.A. class

Гаррі сумнівався, що зуміє виконати це закляття; він і далі мав труднощі з безмовними закляттями – Снейп на цьому наголошував на кожному уроці захисту від темних мистецтв.

Абревіатуру *D.A.D.A.* перекладено як *уроки захисту від темних мистецтв*, тому що *D.A.D.A.* розшифровується як *Defense Against the Dark Arts* і є назвою предмета.

2.2. Переклад особливостей мовлення персонажів світу фентезі

2.2.1. Переклад квазідіалектів і своєрідної вимови

Не можна не звернути увагу на цікаві приклади перекладу діалектів та своєрідної вимови.

В аналізованому творі героїня Флер Делакур є французенкою, тому перекладачеві було важливо відтворити особливості її вимови. Наприклад, звернення *Arry* передано як *Aggi*, тобто подвійна *r* замінена на *g*. У прикладі *Eet'*

as been too long – *Тсе бульо дєже* довго займенник *Eet (It)* перекладено як *Тсе*, а *as (has)* – як *бульо*. Окрім того, додано ще *дєже*, хоча в оригіналі правильний правопис слова. У всіх описаних випадках застосовано прийом графону. Графон використаний для того, щоб передати враження, що персонаж говорить з іноземним акцентом, тобто вимовою певних звуків, фраз або слів, яка часто відрізняється від стандартної або прийнятої норми іншої мови та зумовлена артикуляційною базою рідної мови.

У матеріалі дослідження зареєстровано доволі багато прикладів графонів, що відображають французький акцент:

Wuzzgoi non? – Шотутмаке?,

Eet was no trouble – Тсе бульо не вашко,

Bill is very busy at ze moment, working very 'ard and I only working part-time at Gringotts for my Eenglish, so he brought me 'ere for a few days to get to know 'is family properly. I was so pleased to 'ear you would be coming - zere isn't much to do 'ere, unless you like cooking and chickens! Well – enjoy your breakfast 'Arry!

Білл зараз дєже зайнятий, багато пгацює, а я пгацюю на півставки в Гвінгомсі, щоб поліпшити свій вімова, тому він запгосив мене на кілька днів сюди, щоб кгашче зазнайомитися з його годиною. Я так згаділа, коли потшула, що ти пгїїдеш... тут нічого гобити, хїба шо любиш кугей чи куговагити! Ну смашного тобі, 'Аггі!

"Eez eet over?" said Fleur loudly. "Thank goodness, what an 'orrible."

Тсе вше кінетсь? – голосно запитала Флер. – Слава Б'огу, яка шахлива.

У багатьох випадках на додаток до заміни *r* на *z* використані українські шиплячі та пом'якшення за допомогою м'якого знаку. Ці заміни подекуди є компенсаторними, тобто застосовуються при перекладі правильно написаних слів. Імітація акценту присутня навіть у тих випадках, де автором використовується нейтральна англійська:

She never stops talking about 'Arry Potter – Вона не пегестає говогити пго Аггі Поттега.

В даному випадку перша частина речення вимовлена без акценту.

У наступному прикладі можна побачити повністю нейтральну англійську, яка перекладена з використанням імітації французького акценту:

Bill and I are going to be married – Ми з Біллом збигаємося одгушитися.

Вважаємо, що рішення перекладача зберегти імітацію акценту у даному реченні є неоднозначним, адже, надмірне використання таких змін може ускладнити читання і важливо знайти баланс між передачею акценту та збереженням зрозумілості тексту. До того ж, у тексті було зазначено, що дана героїня працює над своєю вимовою, тому маємо припущення, що автор хотіла показати певні успіхи у її роботі, але при перекладі це не зберігається.

Додавання французьких елементів у мовлення Флер може допомогти підкреслити її походження і зробити її образ більш яскравим, але необхідно пам'ятати, що це може бути недоречно у тих випадках, коли адаптація створює непотрібну плутанину або відволікає від основного змісту.

Переклад вимови ще одного персонажа, Гегріда, також є цікавим для обговорення. У репліках Гегріда часто використовується простий, неформальний стиль мовлення, з помилками в граматиці і орфографії. У репліках, що представлені нижче бачимо, що автор хотів підкреслити походження даного героя та його характер та відобразити це у мовленні. Відомо, що Гегрід є наполовину людиною, наполовину велетнем. Цього напівкровоного чарівника було виключено зі школи, тому при перекладі було важливо зберегти простоту та розмовний стиль мовлення. Також, є можливість присутності діалекту, бо його мати – великанша.

“They won’ grow inter nuthin’,” said Hagrid. “I got ’em ter feed ter Aragog.”
– Та ніц з них не виросте. – сказав Гегрід. – То харчі для Арагота.

“. . . I don’ reckon it’d be safe fer anyone but me ter go near the colony at the mo’,” – Я се не думаю, що комусь, окрім мене, безпечно будувати біля їхнього поселення.

“But thanks fer offerin’, Hermione. . . . It means a lot. . . .” – Але дякую за пропозицію, Герміоно... це так файно з твого боку...

“Ar, I always knew yeh’d find it hard ter squeeze me inter yer timetables,... “Even if yeh applied fer Time-Turners –” – Йой, я завше знав, як тяжко буде втиснути мої уроки у ваші розклади... Навіть якби ви звернулися по часовороту...

Цікавим фактом є те, що у перекладах *won’ – ніц, don’ – се, Ar – йой* передано простоту мови героя, але, наприклад, *I got ’em ter*, що скоріше за все *I got them to feed* перекладено нейтральною англійською: *То харчі для Арагога*. Слова *fer, ter, yer* також передано нейтральною мовою.

Переклад реплік Гегріда в цілому є досить вдалим та зберігає унікальний стиль та простоту мовлення героя.

2.2.2. Зміна стилю/регістру мовлення у перекладі

На окрему увагу заслуговують приклади, де в перекладі спостерігається вибір лексичних одиниць, які не відповідають стилю мовлення персонажа оригінального тексту. До таких випадків належить відтворення реплік героя Драко Малфоя. Наприклад:

“If you are wondering where the smell is, Mother, a Mudblood just walked in”, said Draco Malfoy. – Маман, якщо тебе зацікавило, звідки смердить, то це зайшла бруднокровка, – глузливо скривився Драко Мелфой.

“So, Zabini,” said Malfoy, “what did Slughorn want?” – “Кароче, Забіні, – запитав Мелфой, – то що там хотів Слизоріг?

Well, I pity Slughorn’s taste. – Кароче, жаль, що в Слизорога такий смак;

“Well, who cares what he’s interested in?” – “А кого це колунає, що саме його цікавить?”

“All right, I wasn’t invited!” he said angrily. – Кароче, добре, мене не запрошували.

“I didn’t have anything to do with it, all right? – Кароче, я тут ні при чому, ясно?”

“Who suspects me?” – Хто, міна, занідозрив?

“I know what you’re up to! You want to steal my glory!” – Кароче, я знаю, що ви задумали! Хочете, тіна вкрати мою славу!

“Looks like you’ll have to break it, then, because I don’t need your protection! Кароче, доведеться вам її, мабуть, порушити, бо мені ваш захист не потрібен!

“Yeah, I’m really going to tell you, because it’s your business, Potter,” sneered Malfoy. “You’d better hurry up, they’ll be waiting for ‘the Chosen Captain’ – ‘the Boy Who Scored’ – whatever they call you these days.”

Так я тобі, Поттере, й сказав. Кароче, не твоє собаче діло, – глузував Мелфой. – Біжи-біжи, там уже всі ждуть, тіна, капітана-обранця...хлопчика, що виграв...чи як там тебе, блін, ще тепер називають.

Проаналізувавши наведені репліки, розуміємо, що використання *маман* замість *мама*, *кароче* замість *отже*, *колунає* замість *хвилює*, надає реплікам зниженого та недбалого стилю, що зовсім не відповідає аристократичному статусу манірного Драко Малфоя, а навпаки знижує сприйняття його соціального статусу та культури. Для передачі вишуканості та зверхності, притаманним даному герою, можна було б використати більш нейтральні варіанти *Отже*, *Забіні* замість *Кароче*, *Забіні*; *А кого це хвилює* замість *А кого це колунає* і т. д.

Зміни в стилі мовлення можуть створити інше сприйняття персонажа і його відносин з іншими героями. Тому важливо звертати увагу на те, як вибір лексичних одиниць у перекладі може вплинути на збереження оригінального стилю і характеру персонажів. Вважаємо, що запропонований переклад не є влучним та доречним через спотворення образу героя.

Висновки за розділом 2

Переклад квазіреалій є складною перекладацькою проблемою з кількох причин. По-перше, квазіреалії, такі як вигадані назви, терміни та персонажі, часто містять багатозначні значення, які можуть бути пов'язані з культурними,

історичними або жанровими аспектами оригіналу. Це робить їх труднощами для передачі у цільову мову, оскільки відсутність прямих відповідників може призвести до втрати важливих нюансів.

По-друге, квазіреалії можуть мати глибоке символічне або емоційне значення, яке важливо зберегти у перекладі. Наприклад, імена персонажів часто мають підтекст, що відображає їхню особистість або роль у сюжеті. Перекладач має знайти спосіб передати ці асоціації, що вимагає креативного підходу та глибокого розуміння оригінального контексту.

При перекладі назв квазіреалій використовується багато різних стратегій та прийомів. У перекладі часто використовуються формальні способи, такі як транслітерація, транскрипція та їх адаптивні варіанти. Транслітерація допомагає зберегти фонетичну подібність між оригіналом та перекладом, але інколи втрачає смислове навантаження, закладене автором. Водночас, транскрипція дозволяє зберегти звучання імен і частково передати їхні смисли. Тому, хоча ці формальні методи не завжди повністю відображають глибину оригіналу, вони ефективно передають магічну атмосферу твору, що робить їх прийнятними для перекладу квазіреалій.

Змістові способи перекладу назв квазіреалій включають різноманітні методи, що спрямовані на точну передачу значення та стилістики оригінальних термінів, збереження їхньої культурної та художньої функції. Один із найпоширеніших методів – калькування, яке полягає у відтворенні структурних компонентів оригінального слова. Також активно застосовуються оказіоналізми, які створюються для передавання нових понять та збереження авторського стилю. Варіативні відповідники дозволяють адаптувати переклад до культурного контексту цільової мови, викликаючи відповідні асоціації у читачів. Крім того, використовуються методи контекстуальної заміни та описового перекладу, що дозволяють зберегти семантичну точність і відповідність перекладеного тексту. Ці підходи дозволяють зробити текст зрозумілим та природним для української аудиторії, водночас зберігаючи атмосферу та зміст оригінального твору.

При перекладі назв-словосполучень найчастіше застосовується калькування, яке дозволяє передати зміст та функції об'єктів, зокрема магічних термінів і назв, в адаптованій формі для українських читачів. При цьому важливо враховувати культурні та мовні особливості, що забезпечує збереження оригінального змісту, а іноді й гумористичного або стилістичного контексту.

Значну роль відіграє також створення okazionalizmів, що допомагають відтворити унікальні поняття з оригіналу шляхом поєднання українських слів або адаптації іншомовних термінів. Ці переклади, зокрема в магічному контексті, часто включають елементи додаткових пояснень для кращого розуміння читачем. Також використовується комбінований підхід, де поєднуються калькування, перестановки та описовий переклад, що допомагає уникнути втрати змісту або стилю оригіналу.

У деяких випадках до перекладу застосовується принцип одомашнення, коли перекладач свідомо адаптує іноземні реалії до українських аналогів для кращої ідентифікації читача з текстом. Цей підхід ефективно передає місцеві культурні особливості та допомагає зберегти атмосферу тексту.

При перекладі назв-аббревіатур перекладач використовує різні стратегії. Одним із підходів є буквальний переклад, де збережено подібність до оригінальної аббревіатури з урахуванням милозвучності і культурних асоціацій для українського читача. Таке рішення допомагає зробити переклад більш природним і зрозумілим для аудиторії.

Крім того, застосовується пояснювальний переклад, де аббревіатури перекладаються описово, оскільки вони позначають предмети або явища, що краще передаються за допомогою повних форм. Такий підхід сприяє кращому розумінню контексту і змісту, зберігаючи суть оригінальних термінів.

Таким чином, переклад аббревіатур в аналізованому творі поєднує буквальність і пояснювальний підхід, що дозволяє передати як семантичний, так і стилістичний сенс оригіналу, забезпечуючи доступність для українських читачів.

Переклад квазідіалектів є важливою, але водночас складною задачею, оскільки він вимагає точного відтворення мовних особливостей персонажів, що відображають їхню індивідуальність, соціальний статус та походження. Квазідіалекти, що можуть включати специфічні акценти, жаргони або навіть елементи просторіччя, додають глибини до характеристики персонажів.

При перекладі квазідіалектів застосовуються прийоми для відтворення мовних особливостей персонажів, що відображають їхню індивідуальність і походження. Використання графону та фонетичних замінів дозволяє передати специфічні акценти та характер мови, проте важливо знаходити баланс між збереженням колориту і зрозумілістю тексту. У випадку з персонажами, які говорять простішою мовою, переклад часто підкреслює їхній статус і особливості характеру. В цілому, переклад квазідіалектів ефективно передає мовні особливості, але деякі рішення можуть потребувати додаткової уваги для уникнення ускладнення читання.

Вибір лексичних одиниць у перекладі істотно впливає на сприйняття персонажів та їх соціальний статус. Використані в перекладі слова, що мають знижений стиль, спотворюють образ персонажа, зменшуючи елегантність і зверхність, характерні для нього в оригіналі. Це свідчить про важливість точності передачі стилю мовлення, оскільки вона може змінити сприйняття персонажа та його взаємин з іншими героями.

Загалом, застосовані стратегії перекладу демонструють гнучкість та креативність перекладача, що дозволяє зберігати оригінальну структуру й емоційний підтекст.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Фентезі – це літературний жанр, що характеризується створенням унікальних світів, наповнених магією, власними законами, вигаданими істотами та персонажами, магічними елементами та предметами. Даний жанр швидко набирає популярність серед читачів по всьому світу, отже, потребує якісного перекладу. Багато критиків поділяють даний жанр на дві категорії: «високе» та «низьке» фентезі. Лестер дель Рей виділяє п'ять категорій жанру: епічне, героїчне, розповіді жахів, гумористичне фентезі та фантастична чудасія.

Переклад фентезі як літературного жанру представляє собою складний і багатогранний процес, що вимагає від перекладача не лише мовної компетенції та володіння перекладацькими стратегіями, але й здатності зберегти унікальну атмосферу світу, створеного автором. При перекладі фентезійних творів, зокрема, виникають численні виклики, пов'язані з відтворенням в українському перекладі назв-квазіреалій та мовних особливостей персонажів.

Фентезійні твори зазвичай характеризуються створенням унікальних світів з власними законами, історією та міфологією. Однією з ключових задач перекладача фентезі є передача атмосферності вигаданого світу, його реалій та символічних елементів. Для цього застосовуються різноманітні стратегії, як-от транслітерація, транскрипція, калькування, створення okazionalizmів, адаптація до культурного контексту та ін. Кожен з цих підходів має на меті зберегти автентичність тексту та донести до читача унікальні особливості вигаданого світу, водночас роблячи його доступним і зрозумілим для іншої аудиторії.

У якості матеріалу нашого дослідження було обрано роман британської письменниці Джоан Роулінг «Гаррі Поттер та напівкровний принц», який є шостим із циклу романів про Гаррі Поттера та його український переклад, здійснений В. Морозовим. Переклад роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» Джоан Роулінг є чудовим прикладом складного процесу, що поєднує в собі мовні та культурні виклики. Оскільки ця серія відзначається створенням багатогранного світу, що сповнений магії, особливих істот, а також

багатогранними персонажами, перекладачі повинні бути дуже уважними до деталей, щоб зберегти оригінальну атмосферу та зміст. Однією з основних особливостей перекладу роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» є необхідність адаптувати специфічні терміни, назви квазіреалій та мовні особливості персонажів. У творах Роулінг багато символічних елементів, які підкреслюють основні теми, такі як дружба, кохання, відвага та вибір між добром і злом. Вона вміло використовує магичні елементи для підкреслення моральних уроків, які пронизують всю історію. Авторка приділяє велику увагу вибору імен персонажів, бо майже кожне ім'я несе в собі прихований зміст і є символічним. Символіка імен підкреслює той факт, що кожен персонаж є унікальним та має свої сильні та слабкі сторони, тому у перекладі необхідно зберегти цю символіку. Дж. К. Роулінг часто грає зі стилем мовлення своїх персонажів, використовуючи різноманітні акценти та діалекти. Це додає реалізму і унікальності її персонажам, підкреслюючи їх соціальний статус, походження та особистісні риси.

Переклад назв квазіреалій часто стає особливою проблемою, оскільки вони мають значне символічне навантаження та часто відіграють роль у розвитку сюжету або характеризують персонажів. Тут важливо не лише зберегти фонетичну подібність, а й передати смислові та культурні підтексти, що можуть ховатися за вигаданими термінами.

Аналіз перекладу показав, що при перекладі роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» перекладач В. Морозов найчастіше використовує різноманітні методи, такі як транслітерація, транскрипція, варіативний відповідник та калькування. Серед інших прийомів спостерігаються адаптивна транслітерація та транскрипція, адаптивне транскодування, створення слів-оказіоналізмів, стилістична адаптація, описовий переклад, цілісне переосмислення, смисловий розвиток та культурна адаптація. Переклад роману «Гаррі Поттер та напівкровний принц» демонструє широкий спектр методів, які допомагають передати специфіку вигаданого світу, зберігаючи його автентичність і зв'язок із культурним контекстом

Крім того, важливо відзначити, що фентезійний жанр часто оперує особливими стилістичними прийомами, як-от діалектна мова, яка додає тексту унікальності та підкреслює відмінності між персонажами або соціальними групами в межах фентезійного світу. Перекладач повинен враховувати ці мовні особливості, щоб зберегти індивідуальність персонажів.

Перекладач фентезійних творів має бути не лише технічно компетентним, але й креативним, щоб зберегти емоційну глибину та художню силу оригіналу. Це включає здатність створювати нові слова, стилістичні рішення та адаптувати мовні конструкції, які зберігають особливості світу та персонажів твору. Креативність перекладача є ключем до успішного відтворення фантастичного світу в іншій мовній реальності.

Загалом, переклад фентезійних творів вимагає від перекладача глибокого розуміння культури оригіналу, креативного підходу до створення нових мовних одиниць, а також здатності зберігати атмосферу магічного світу. Стратегії перекладу назв квазіреалій та графонів є важливим елементом цього процесу, оскільки вони дозволяють перекладачам передавати унікальність і фантастичність тексту, роблячи його зрозумілим і захопливим для нової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2007. № 1. С. 62–67.
2. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу : навч. посіб. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
3. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 519 с.
4. Бойчук М., Бойчук В. Лінгвістичний статус okazіоналізмів. *International forum: problems and scientific solutions*. 2021. № 53. С. 224–233.
5. Гайданка Д. В. Статус okazіональних утворень у системі англійської мови. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2015. № 55. С. 51–53.
6. Горда В. Перекладна ономастика та особливості перекладів творів фентезі. *Молодий вчений*. Херсон, 2020. № 12. С. 306–310.
7. Карачун Ю., Півень Ю. Квазіреалії як невід’ємна частина науково-фантастичного тексту та проблеми їх перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*, Дрогобич, 2022. № 56. С. 122–129.
8. Колосніченко О. В., Бризгунова М., Михайлюк О. Ю., Косточка А. О. Жанр фентезі: архетипи, оживші в сучасних об’єктах дизайну. *Art and Design*. Київ, 2023. № 2. С. 132–140.
9. Красуля А., Кравченко В. Специфіка перекладу квазіреалій у локалізації відеоігор. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників* (Суми, 15-16 квітня 2021 р.). Суми : СумДУ, 2021. С. 74-78.
10. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2004. 272 с.

11. Мазур О., Новицька Е. Особливості творення та перекладу власних назв у циклі книг Дж. Мартіна «Пісня льоду й полум'я». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. Одеса, 2018. № 37 (4). С. 179–183.

12. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 116 с.

13. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.

14. Ролінг Дж. Гаррі Поттер та напівкровний принц : пер. В. Морозов. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2005. 576 с.

15. Романчук С. Є. Оказіоналізми як окрема група неологізмів. *Вісник Житомирського державнодержавного університету імені Івана Франка*. 2011. № 58. С. 52–55.

16. Рудіна М. В. Реалії у творах фантазійного змісту та труднощі їх перекладу. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: Матеріали XI Міжнародної Науково-практичної конференції (Київ, 20-21 квітня 2018 р.)*. Київ : НАУ. С. 193–198.

17. Ткачик О., Петрук Є. Особливості та складнощі перекладу квазіреалій у серії фентезі-романів Дж. Мартіна «Пісня льоду і полум'я». *Молодий вчений*. Одеса, 2020. № 10. С. 170–175.

18. Bergmann A. The Challenges of Translating Fantasy Fiction from English into German: Tolkien's *The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring*, Rowling's *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, and Martin's *A Song of Ice and Fire: A Game of Thrones* : Masterarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Master of Arts (MA). Karl-Franzens-Universität, 2017. 79 с.

19. Čačija R., Marković M. Translating neologisms and proper nouns in fantasy fiction for young adults. *Strani jezici: časopis za primijenjenu lingvistiku*, 2018. № 47(4). P. 197–219.

20. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 01.08. 2024)

21. Dhanwani S. Translating fantasy in children's literature. *Journal of Rajasthan Association for Studies in English*. 2016. № 12. P. 198–203.
22. Fabrizi M. A. Fantasy literature: Challenging genres. London : Sense Publishers, 2016. 242 p.
23. Hein D. Translation strategies applied to proper names in fantasy literature. *Entre Ríos : Universidad Adventista del Plata*, 2020. 15 p.
24. J. K. Rowling's official website. URL: <https://stories.jkrowling.com/en-us/home/> (дата звернення: 01.08 2024).
25. Kok M. H. The boundaries of imagination, important aspects of fantasy translation : master thesis Dr. phil. Utrecht University, 2012. 110 p.
26. Loponen M. Translating irrealia: Creating a semiotic framework for the translation of fictional cultures. *Chinese Semiotic Studies*. 2009. № 2(1). P. 165–175.
27. Maslan M. Dialect and translation : master thesis Dr. phil. Masaryk University 2006. 74 p.
28. Mathews R. Fantasy: The liberation of imagination. London : Routledge, 2016. 248 p.
29. Oxford English dictionary. URL: https://www.oed.com/dictionary/dilligrout_n (дата звернення: 01.08 2024).
30. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 05.08 2024)
31. Rebrii O., Demetska V. Adaptation, association, and analogy: triple A of the translator's decision-making. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2020. 7(2). P. 231–242.
32. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince. London : Bloomsbury, 2005. 560 p.
33. Swinfen A. In defence of fantasy: A study of the genre in English and American literature since 1945. London : Routledge, 2019. 266 p.
34. Tasting history. URL: <https://www.tastinghistory.com/recipes/dillegrout> (дата звернення: 01.08 2024).

35. Yablochnikova, V. O. Peculiarities of fantasy translation on J. K. Rowling's series about Harry Potter. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2022. № 53. P. 153-156

SUMMARY

The paper is devoted to the study of the strategies for the English-Ukrainian literary translation of quasi-realia and graphons, based on J. K. Rowling's novel «Harry Potter and the Half-Blood Prince».

The relevance of our study is explained by the growing interest in this genre among readers worldwide, which creates a demand for high-quality translations.

The primary objective of the research is to identify the challenges translators face when translating quasi-realia and graphons and to explore strategies for overcoming these challenges.

The tasks of the research include defining the fantasy genre, exploring special features of the fantasy genre, pointing out the categories of the fantasy genre, examining the key aspects of translating fantasy literature and challenges of translating the novel «Harry Potter and the Half-Blood Prince», addressing issues in translating quasi-realia and quasi-dialects, developing a classification of methods and approaches for the English-Ukrainian translation of quasi-realia and graphons, conducting the translation analysis to evaluate how successfully the translations of quasi-realia and graphons achieve communicative effectiveness.

The material for this study includes the original English text of the novel «Harry Potter and the Half-Blood Prince» published by Bloomsbury, and its Ukrainian translation by V. Morozov, published by A-BA-BA-HA-LA-MA-HA.

The research methods used in the study are ϕ comparative method, a stylistic analysis, a cultural approach, contextual and morphological analyses.

The scientific novelty of the study lies in the development of a classification for the English-Ukrainian translation methods of quasi-realia and graphons, as well as a translation analysis of how these methods achieve communicative success in the context of J.K. Rowling's «Harry Potter and the Half-Blood Prince».

The theoretical significance of the paper lies in its contribution to the development of translation theory, specifically within the context of translating fantasy literature.

The practical significance of the results is that they can be applied in the professional work of translators dealing with fantasy texts containing quasi-realia, graphons, and specific cultural and stylistic elements. The data obtained can also serve as a foundation for creating methodological recommendations for translating fictional elements in fantasy literature, contributing to the improvement of translation quality in this genre.

The structure of the paper consists of two main chapters with an introduction, conclusions to each chapter, general conclusions, and the list of references used. The introduction sets the context for the research by outlining the relevance of studying the translation of quasi-realia and graphons in fantasy literature. It also defines the objectives, tasks, and methods used in the research. Chapter 1 explores the history, categories, and translation challenges of the fantasy genre, focusing on the complexities of translating quasi-realia and quasi-dialects in «Harry Potter and the Half-Blood Prince». Chapter 2 provides a detailed analysis of strategies used to translate quasi-realia and quasi-dialects, with specific examples from the novel. The general conclusions summarize the study's main findings and highlight its theoretical and practical contributions to fantasy translation.

The research has passed **the approbation**. The findings of this research were presented in the thesis "Cognitive-Communicative Aspect of Recreating the Fantasy World in English-Ukrainian Translations" submitted for publication in the collection of materials of the International Conference on Current Issues in Linguistics and Didactics "Thinking – Language – Speech," held on October 11-12, 2024. Based on the research results, an article has been prepared for publication.